

Automat-

spel

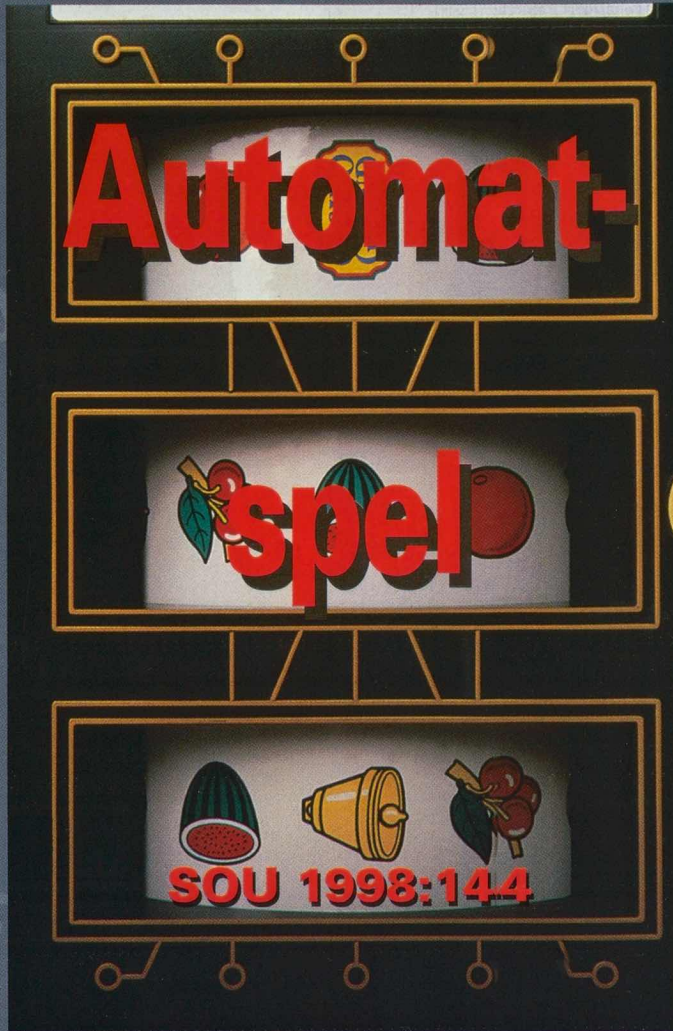
Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2015

National Library
of Sweden

Delbetänkande av
Lotterilagsutredningen

Delbetänkande av
Lotterilagsutredningen

Ref k
Occ 50

Statens offentliga utredningar
1998:144
Finansdepartementet

Automatspel

Delbetänkande av Lotterilagsutredningen
Stockholm 1998

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: fritzes.order@liber.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 1993.

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:

Information Rosenbad
Regeringskansliet
103 33 Stockholm
Fax: 08-405 42 95
Telefon: 08-405 47 29

Till statsrådet och chefen för Finansdepartementet

Genom beslut den 9 oktober 1997 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av lotterilagen (1994:1000).

Utredningen har antagit namnet Lotterilagsutredningen.

I arbetet med detta delbetänkande har följande deltagit.

Särskild utredare: regeringsrådet Arne Bækkevold.

Sakkunniga: departementsrådet Per Bengtsson, departementssekreteraren Henrik Berggren, hovrättsassessorn Gun Lombach och chefsjuristen Lars Lundholm.

Sekreterare: hovrättsassessorn Kristina Boudin.

Härmed överlämnas utredningens delbetänkande Automatspel (SOU 1998:144):

Stockholm i november 1998

Arne Bækkevold

/Kristina Boudin

The Statistical Bureau for
 the Republic of Poland

On the basis of the statistical material collected during the year 1911-1912, the Statistical Bureau has prepared the following statistical yearbook. The yearbook contains statistical data on the population, agriculture, industry, commerce, and other economic activities of the Republic of Poland. The data are presented in tables and charts, and are accompanied by explanatory text. The yearbook is intended for the use of the public and is available for sale at a price of 1000 Polish marks.

Warsaw, 1912.
 The Statistical Bureau for the Republic of Poland.
 Chief Statistician: [Name]

Innehåll

Sammanfattning	3
Författningsförslag	5
1 Förslag till Lag om ändring i lotterilagen (1994:1000).....	5
2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel.....	11
1 Inledning	13
1.1 Bakgrund.....	13
1.2 Direktiven	13
1.3 Utredningsarbetet.....	14
1.4 Delbetänkande.....	14
2 Nuvarande ordning	15
2.1 1994 års lotterilag	15
2.2 1982 års automatspelslag.....	18
2.3 Automatspel i Norden.....	20
3 Reformbehov	21
3.1 Bakgrund.....	21
3.2 Allmänt om problemen.....	23
4 Överväganden och förslag	27
4.1 Varuspelsautomater.....	27
4.2 Värdeautomater.....	33
4.3 Förströelseautomater.....	37
4.4 Lottförsäljningsautomater.....	40
4.5 Föreskriftsrätt, tillsyn och kontroll.....	42
4.6 Gällande tillstånd – övergångsbestämmelser.....	43
5 Författningskommentar	49
5.1 Förslaget till lag om ändring i lotterilagen.....	49
5.2 Förslaget till lag om ändring i lagen om anordnande av visst automatspel.....	52
Bilaga: Kommittédirektiv	53

Index

Einleitung

1. Allgemeines

1.1. Begriff und Bedeutung

1.2. Entstehung und Entwicklung

1.3. Aufgaben und Ziele

1.4. Organisation

2. Grundlagen

2.1. Rechtliche Grundlagen

2.2. Wirtschaftliche Grundlagen

2.3. Technische Grundlagen

3. Methoden

3.1. Qualitative Methoden

3.2. Quantitative Methoden

4. Ergebnisse

4.1. Ergebnisse der Untersuchung

4.2. Ergebnisse der Analyse

4.3. Ergebnisse der Bewertung

4.4. Ergebnisse der Diskussion

4.5. Ergebnisse der Zusammenfassung

4.6. Ergebnisse der Schlussfolgerungen

5. Zusammenfassung

5.1. Zusammenfassung der Ergebnisse

5.2. Zusammenfassung der Schlussfolgerungen

Bibliographie

Sammanfattning

Lotterilagsutredningen har i uppdrag att göra en översyn av lotterilagsstiftningen. Det betänkande som nu läggs fram är ett delbetänkande. Ett slutbetänkande kommer att avges i mars 1999.

Utredningen behandlar automatspel i detta delbetänkande. Ändringar föreslås både i lotterilagen (1994:1000) och i lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel (automatspelslagen). I lotterilagen rör ändringarna reglerna om anordnande av spel på varuspelsautomater (automater som ger vinst i form av varor) och värdeautomater (automater som ger vinst i form av värdebevis, spelpolletter eller liknande). I automatspelslagen gäller ändringarna s.k. förströelseautomater, dvs. automater som inte ger vinst eller som ger vinst endast i form av frispel.

När det gäller varuspelsautomater föreslås att det skall införas ett krav på typgodkännande. Godkännande skall inte ske om det på grund av beskaffenheten av automaterna eller de varor som används som vinster finns en inte obetydlig risk att automaterna kommer att användas för spel om pengar. Vidare föreslås att spel på varuspelsautomater, som f.n. får anordnas i samband med offentlig nöjeställning, hotell- och restaurangverksamhet samt bingospel, skall få anordnas endast i samband med tivoli eller liknande. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får enligt förslaget meddela avvikande föreskrifter om spelplats, speltid och märkning av varuspelsautomater. Förslaget innebär också att det blir förbjudet att utan tillstånd inneha varuspelsautomater. Därutöver införs ett förbud mot inväxling av varuvinster mot kontanter. Förbudet straffsanktioneras.

Spel på värdeautomater skall enligt förslaget få anordnas även i samband med bingospel. Högsta vinstbeloppet sänks från 1 100 kr till 500 kr. Vinsterna från en värdeautomat betalas ut i form av värdebevis. Värdebevisen får enligt förslaget i sin helhet växlas in mot kontanter. F.n. får högst 100 kr av vinstens värde växlas mot kontanter.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får enligt förslaget en generell föreskriftsrätt i fråga om automatspel enligt lotterilagen. Föreskrifterna får avse de begränsningar som behövs för att verksamheten skall bedrivas på ett från allmän synpunkt lämpligt sätt.

De ändringar som föreslås i automatspelslagen gäller främst förströelseautomaternas beskaffenhet. Tillstånd att anordna spel får inte ges i

fråga om spelautomater som är av sådan beskaffenhet att spelets förlopp huvudsakligen är beroende av slumpen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om typgodkännande och märkning av förströelseautomater. Lotteriinspektionen skall utöva den centrala tillsynen över tillämpningen av automatspelslagen.

Utredningen återkommer i slutbetänkandet till frågan om lottförsäljningsautomater utrustade med slumpvalsgenerator eller elektroniskt minne skall tillåtas.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1999. Vissa övergångsbestämmelser föreslås i fråga om gällande tillstånd för varuspelsautomater och förströelseautomater.

Författningsförslag

1 Förslag till Lag om ändring i lotterilagen (1994:1000)

Häri genom föreskrivs i fråga om lotterilagen (1994:1000)
dels att 14, 25, 27-31, 47 och 54 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 27 a och 37 a §§,
av följande lydelse,
dels att rubriken närmast före 25 § skall placeras närmast före
24 a §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Varuspelsautomater skall vara av godkänd typ. Sådana automater skall inte typgodkännas om det på grund av beskaffenheten av automaterna eller de varor som används som vinster finns en inte obetydlig risk att automaterna kommer att användas för spel, direkt eller indirekt, om pengar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall meddela närmare föreskrifter om typgodkännande av varuspelsautomater.

Förslutna lotter och bingobrickor som används i ett lotteri skall vara av godkänd typ. Detsamma gäller teknisk utrustning som används för insatser, vinstdragning eller kontroll av egentliga lotterier och bingo-spel.

Ett beslut om typgodkännande får förenas med villkor.

25 §

Tillstånd att anordna spel på varuspelsautomater får lämnas, om

1. spelet anordnas i samband med
 - a) en offentlig nöjeställning,
 - b) hotell- och restaurangverksamhet, om det för rörelsen finns tillstånd till servering av spritdrycker, vin eller starköl enligt alkohollagen (1994:1738) eller om det ändå kan antas att spelet utan olägenhet kan anordnas i samband med verksamheten, eller
 - c) bingospel,
 2. värdet av spelarens insats uppgår till högst 1/6 000 basbelopp,
 3. värdet av högsta vinsten uppgår till högst 1/300 basbelopp,
 4. varje spelautomat förses med tillståndshavarens namn eller något annat kännetecken,
 5. det kan antas att spelautomaten inte kommer att användas för något annat ändamål än den enligt ansökan är avsedd för, och
 6. det kan antas att god ordning kommer att råda inom den lokal eller på den plats där spelet skall bedrivas.
1. automaterna är typgodkända,
 2. spelet anordnas i samband med tivoli eller liknande,
 3. värdet av spelarens insats uppgår till högst 1/7 000 basbelopp,
 4. värdet av högsta vinsten uppgår till högst 1/300 basbelopp,
 5. varje spelautomat förses med tillståndshavarens namn,
 6. det kan antas att spelautomaten inte kommer att användas för något annat ändamål än den enligt ansökan är avsedd för, och
 7. det kan antas att god ordning kommer att råda inom den lokal eller på den plats där spelet skall bedrivas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, med avvikelse från första stycket 2 och 5, meddela föreskrifter om spelplats och speltid samt om märkning av spelautomaterna.

27 §

Tillstånd att anordna spel på värdeautomater i andra fall än som avses i 26 § får ges, om

1. spelet anordnas i samband med hotell- och restaurangverksamhet, om det för rörelsen finns tillstånd till servering av spritdrycker, vin eller starköl enligt alkohollagen (1994:1738),

2. värdet av spelarens insats uppgår till högst 1/6 500 basbelopp per spel,

3. värdet av högsta vinsten uppgår till högst tvåhundra gånger insatsen,

4. högst fem värdeautomater placeras på varje spelplats,

5. högst 100 kronor av vinstens värde får växlas mot kontanter,

6. värdet av vinsterna i spelet motsvarar minst 85 procent av insatsernas värde,

7. spelautomaterna kan kontrolleras genom tele- och databaserade kommunikationssystem,

8. varje spelautomat förses med tillståndshavarens namn eller något annat kännetecken,

9. det kan antas att spelautomaten inte kommer att användas för något annat ändamål än den enligt ansökan är avsedd för, och

10. det kan antas att god ordning kommer att råda inom den lokal eller på den plats där spelet skall bedrivas.

Tillstånd enligt första stycket får bara lämnas till ett spelföretag som ägs av staten.

1. spelet anordnas i samband med hotell- och restaurangverksamhet, om det för rörelsen finns tillstånd till servering av spritdrycker, vin eller starköl enligt alkohollagen (1994:1738) *eller i samband med bingospel,*

2. värdet av spelarens insats uppgår till högst 1/7 000 basbelopp per spel,

3. värdet av högsta vinsten uppgår till högst hundra gånger insatsen,

4. värdet av vinsterna i spelet motsvarar minst 85 procent av insatsernas värde,

5. *vinsterna betalas ut i form av värdebevis,*

6. högst fem värdeautomater placeras på varje spelplats,

27 a §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, med avvikelse från denna lag, meddela föreskrifter om begränsningar i fråga om automatspel, om det behövs för att verksamheten skall bedrivas på ett från allmän synpunkt lämpligt sätt.

28 §

Penningautomater, värdeautomater och skicklighetsautomater får innehas bara efter tillstånd.

Spelautomater får innehas bara efter tillstånd.

Sådana automater får dock innehas utan särskilt tillstånd

1. av den som har tillstånd enligt 26 eller 27 § att anordna sådant automatspel, om automaten omfattas av speltillståndet,

1. av den som har tillstånd enligt 25, 26 eller 27 § att anordna sådant automatspel, om automaten omfattas av speltillståndet,

2. av automatinnehavares dödsbo under en tid av längst ett år från dödsfallet och av automatinnehavares konkursbo längst intill dess konkursen har avslutats, eller

3. av den som har fått sitt tillstånd att inneha automaten återkallat, till dess att tre månader har förflutit från det att beslutet om återkallelsen vann laga kraft.

Tillstånd får förenas med särskilda villkor samt med kontroll- och ordningsbestämmelser.

29 §

Införsel till landet av *penningautomater, värdeautomater och skicklighetsautomater* är tillåten endast för den som har rätt att enligt 28 § första stycket eller andra stycket 1 inneha sådan automat.

Införsel till landet av *spelautomater* är tillåten endast för den som har rätt att enligt 28 § första stycket eller andra stycket 1 inneha sådan automat.

30 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva undantag från 28 § första stycket och 29 § i fråga om *penningautomater, värdeautomater och skicklighetsautomater* som innehas

1. på fartyg i internationell trafik för spel på fartyget, eller
2. i yrkesmässig verksamhet för tillverkning, reparation eller liknande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva undantag från 28 § första stycket och 29 § i fråga om *spelautomater* som innehas

31 §

I fråga om rätten att hantera oförtullade *penningautomater, värdeautomater och skicklighetsautomater* gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m.

I fråga om rätten att hantera oförtullade *spelautomater* gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m.

37 a §

Om det i denna lag anges att vinst utgörs av annat än kontanter får den inte växlas in mot kontanter av den som anordnat lotteriet eller av den som innehar den plats där lotteriet tillhandahålls eller som bedriver näringsverksamhet där. Det samma gäller ombud för sådana personer. Värdebevis som avses i 27 § 5 får dock växlas mot kontanter.

47 §

Lotteriinspektionen prövar frågor om tillstånd enligt 28 § att inneha *penningautomater, värdeautomater och skicklighetsautomater*.

Lotteriinspektionen prövar frågor om tillstånd enligt 28 § att inneha *spelautomater*.

54 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet

1. olovligen anordnar lotteri, eller	1. olovligen anordnar lotteri,
2. olovligen innehar en <i>penningautomat</i> , <i>värdeautomat</i> eller <i>skicklighetsautomat</i> .	2. olovligen innehar en <i>spelautomat</i> , eller
	3. <i>bryter mot bestämmelserna i 37 a §.</i>

I ringa fall döms inte till ansvar.

Är brottet grovt döms till fängelse i högst två år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.
 2. Tillstånd att anordna spel på varuspelsautomater som har beviljats enligt äldre bestämmelser skall upphöra att gälla vid utgången av år 2000.
 3. Den som vid lagens ikraftträdande innehar en varuspelsautomat med tillstånd enligt 25 § får inneha automaten utan tillstånd som avses i 28 § till utgången av år 2001.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel

dels att 7 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §

Tillstånd får inte lämnas i fråga om spelautomater som är av sådan beskaffenhet att spelets förlopp huvudsakligen är beroende av slumpen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om typgodkännande och märkning av spelautomater som avses i denna lag. Föreskrifterna får innebära förbud mot att använda automater som inte är typgodkända eller märkta.

Socialnämnden utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag och av de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

För att utöva tillsynen har *socialnämnden* rätt att få tillträde till lokaler och platser där automatspel anordnas eller där en spelautomat annars finns uppställd och att infordra upplysningar från den som anordnar spelet eller låtit ställa upp automaten.

7 §

Lotteriinspektionen har den centrala tillsynen över att denna lag och de föreskrifter som meddelats med stöd av lagen följs.

Socialnämnden har den närmare tillsynen inom sitt område.

För att utöva tillsynen har *en tillsynsmyndighet* rätt att få tillträde till lokaler och platser där automatspel anordnas eller där en spelautomat annars finns uppställd och att infordra upplysningar från den som anordnar spelet eller låtit ställa upp automaten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.
 2. Tillstånd till automatspel som har meddelats enligt äldre bestämmelser skall upphöra att gälla vid utgången av mars år 2000.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Den 1 januari 1995 trädde en ny lotterilag (SFS 1994:1000) i kraft. Kort tid därefter blev vissa delar av lagen föremål för kritik och en översyn av lotterilagen genomfördes och redovisades i mars 1996 i promemorian *Ändringar i lotterilagen*, Ds 1996:20. I promemorian föreslogs ett flertal ändringar i lagen. Det poängterades också att lotterilagen borde bli föremål för en genomgripande översyn. En modifierad version av utredningens förslag lades fram i propositionen 1996/97:7, *Vissa spel- och lotterifrågor*, som sedan ledde fram till lagen (1996:1168) om ändring i lotterilagen.

Mot denna bakgrund tillsatte regeringen förevarande utredning med uppdrag att göra en översyn av lotterilagen.

1.2 Direktiven

Enligt de direktiv som ligger till grund för utredningens arbete skall utredningen bl.a. lämna förslag till en teknikoberoende lagstiftning genom att ange hur lotterilagen om möjligt kan omformas till en ramlag i kombination med föreskrifter på en lägre nivå än lag eller – alternativt – se över lotterilagens definitioner, begrepp och tillämpningsområden.

Vidare skall utredningen lämna förslag till hur lotterilagen och lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel kan föras samman i en enda lag. När det gäller automatspel anges särskilt att utredningen skall se över lotterilagens automatspelsbegrepp och definitioner. Därvid framhålls att lotterilagen måste förtydligas så att en klar åtskillnad kan göras mellan varuspelsautomater och värdeautomater. Utredningen skall också bedöma lämpligheten av att värdeautomatspel får anordnas även i samband med bingospel.

Direktiven anger vidare att utredningen skall ge förslag till hur moderna elektroniska lottförsäljningsautomater skall hanteras och regleras.

Direktiven innehåller ytterligare två huvudfrågor, nämligen att utreda dels om lotterilagen behöver anpassas till EG-rätten, dels om utvecklingen av spel via Internet och andra medier bör föranleda ändrad lagstiftning.

Beträffande utredningsarbetet anges i direktiven att utredaren avgör om det är möjligt att utreda frågor som rör automatspel med förtur.

Direktiven i dess helhet finns bifogade som bilaga till detta betänkande.

1.3 Utredningsarbetet

Utredningen inledde sitt arbete i november 1997. Under ett första skede inhämtades information – muntligen och skriftligen – om spelmarknaden och dess aktörer.

Vidare har utredningen haft ett flertal sammanträden med en referensgrupp bestående av Arne Edström, Kamratföreningen Spelberoende, Krister Fredricson, Sveriges Bingoarrangörers Centralorganisation (Svebico), Lars Högdahl, Lotteriinspektionen, Anders Jansson, A-lotterierna, Stig-Göran Johansson, Göteborgs kommun, Stig Kroon, Folkkrörelsernas Samarbetsorgan för Lotterifrågor (FSL), Gert Lindberg, AB Trav och Galopp, Pontus Lindwall, Cherryföretagen AB samt Meg Tivéus, AB Svenska Spel. Därutöver har utredningen sammanträffat med ett flertal av spelmarknadens intressenter.

Utredningen har besökt den internationella spelmässan i London, deltagit i sammankomst med en internationell sammanslutning i spelfrågor – Gaming Regulators European Forum (GREF) – i London och dessutom deltagit i ett seminarium i Quebec rörande teknisk utveckling på spel- och lotteriområdet.

Utredningen har också inhämtat Storstadsdelegationens kunskap kring lotterilagen och automatspelslagen.

1.4 Delbetänkande

Under utredningens gång har det visat sig att vissa av de frågor som skall utredas, bl.a. frågorna angående EG-rätten och Internet, kräver längre utredningstid än som utmätts enligt de ursprungliga direktiven. Utredningen har därför fått förlängd tid för att överväga dessa frågor. I förevarande delbetänkande behandlar utredningen automatspel.

2 Nuvarande ordning

2.1 1994 års lotterilag

Nu gällande lotterilag trädde i kraft den 1 januari 1995. Lagen reglerar, liksom sina föregångare, i stort sett alla former av lotterier. Till lotterier räknas enligt lagen inte bara det som i dagligt tal brukar betecknas som lotterier utan även alla slags spel där vinstmöjligheterna är beroende av slumpen, t.ex. tips, totospel, bingospel, automatspel och roulettspel. I princip krävs tillstånd för att anordna lotterier. Grundtanken är att behållningen av lotterierna skall tillfalla staten och folkrörelserna. Tillstånd lämnas därför i huvudsak bara till statliga bolag (AB Svenska Spel), AB Trav och Galopp (ATG) samt ideella föreningar som har till huvudsakligt syfte att främja ett allmännyttigt ändamål.

Automatspel regleras i 24 a – 27 §§. Tillstånd till automatspel får lämnas bara ifråga om varuspelsautomater, värdeautomater, penningautomater och skicklighetsautomater (24 a §). I fråga om penningautomater och skicklighetsautomater får tillstånd lämnas bara om spelet anordnas på fartyg i internationell trafik (26 §). Dessa automater är inte av intresse i förevarande utredningssammanhang. Varuspelsautomater, dvs. automater som betalar ut vinst i form av varor, är ett undantag från huvudregeln att tillstånd ges bara till staten och folkrörelserna. Tillstånd att anordna spel på sådana automater kan således ges till privata inressenter (25 §). Tillstånd att anordna spel på värdeautomater, dvs. automater som betalar ut vinst i form av värdebevis, spel-polletter eller liknande, kan däremot ges bara till ett företag som ägs av staten (27 §). En närmare redogörelse för villkoren för spel på varuspelsautomater och värdeautomater lämnas i samband med övervägandena och förslagen (avsnitt 4.1 respektive 4.2).

Bakgrunden till 1994 års lotterilag är följande. I april 1991 tillkallades en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över dåvarande lotterilagstiftning och undersöka bl.a. i vad mån folkrörelserna i högre grad än dittills kunde finansiera sin verksamhet genom ökade intäkter av lotterier och spel. I december 1992 avlämnade utredningen sitt slutbetänkande Vinna eller försvinna? – folkrörelsernas lotterier och spel i framtiden (SOU 1992:130). På grundval av Lotteriutredningens slutbetänkande lade regeringen fram förslag till den nya

lagen i propositionen 1993/94:182. Där uttalades bl.a. följande (prop. s. 50):

Den nu gällande lotterilagen har kritiserats för att vara svåröverskådlig, svårtillgänglig och svår att tillämpa.

De förslag som regeringen nu lägger fram innebär att lotterilagen måste ändras på en rad punkter. Förslagen innebär ändringar i nu gällande bestämmelser och införande av nya bestämmelser. En strävan är också att så uttömmande som möjligt i lagen reglera förutsättningarna för att anordna lotterier och därmed minska utrymmet för regerings- och myndighetsföreskrifter.

För att lagstiftningen skall bli lättillgänglig och överblickbar bör den nu gällande lotterilagen ersättas med en helt ny lag.

I denna bör inte – som utredningen har föreslagit – bestämmelserna i automatspelslagen tas in. Automatspelslagen reglerar annat än rena lotterier och har en annan karaktär än lotterilagstiftningen. Den är mera utformad som en social skyddslagstiftning och har som ett av sina främsta syften att komma tillrätta med olämpliga ungdomsmiljöer.

En nyhet i förhållande till 1982 års lotterilag var att en ny typ av automat, värdeautomaten, tilläts. Värdeautomaterna fick betala ut vinst endast i form av värdebevis, spelpolletter eller liknande. Lotterinämden fick ett nytt namn, Lotteriinspektionen, och myndigheten förstärktes. Myndigheten skulle också utöva central tillsyn över samtliga lotterier och spel i landet inklusive de som förutsätter regeringens tillstånd.

Förhållandevis kort tid efter att 1994 års lotterilag trätt i kraft blev lagen föremål för kritik. I en skrivelse till dåvarande Civildepartementet den 11 september 1995, Synpunkter på vad som bör ses över vid en eventuell teknisk översyn av lotterilagen (1994:1000) och lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel, framförde Lotteriinspektionen synpunkter på vilka förändringar man ansåg borde övervägas. Inspektionen anförde bl.a. att den tekniska utvecklingen alltmer suddat ut skillnaden mellan lotterilagen och automatspelslagen och att en gemensam lag skulle ge en bättre överblick över allt automatspel. Lotteriinspektionen pekade också på problemen med olagliga automater och förordade införandet av ett krav på att alla spel skulle vara godkända av inspektionen. Vidare anfördes att det borde övervägas om inte mindre vinster på värdeautomater kunde få betalas ut i kontanter.

På uppdrag av dåvarande Civildepartementet lämnade Lotteriinspektionen den 12 februari 1996 en rapport till regeringen om nya tekniska förfaranden på lotteriområdet, Ny teknik på spelmarknaden. I rapporten redogjorde Lotteriinspektionen bl.a. för nya former av spel, varvid man behandlade spelautomater, värdeautomater, lottförsäljningsautomater samt det s.k. Lyckohjulet. Därvid konstaterades bl.a. följande. Den nya generationen spelautomater är i princip datorer som till formatet och utseendet liknar de tidigare "banditerna" men som är

helt elektroniska med ljudeffekter. Varje spelautomat kan alternera mellan ett stort antal olika spel och kan kopplas upp mot varandra i nätverk. I samband med bingospel bedrivs på många ställen i landet spel på s.k. Lyckohjul. Utseendemässigt är "Lyckohjulet" ett automatspel. Det som skiljer "Lyckohjulet" från andra automater är att det inte betalar ut vinster automatiskt genom automaten utan av personal i spellokalen. Därvid utbetalas kontantvinster. Spel på "Lyckohjulet" sker helt utan kontroll. Länsrätten har i en dom 1995 upphävt Lotteriinspektionens förbud mot spelen i vissa bingohallar och slagit fast att spel på "Lyckohjulet" inte anses vara ett automatspel enligt 6 § lotterilagen. Länsrätten har också slagit fast att spelen tillståndsfritt kan användas som sidolotteri vid bingospel.

Mot bakgrund av bl.a. den kritik som Lotteriinspektionen framfört vad avsåg 1994 års lotterilag tillsattes en utredning för översyn av lagen. Uppdraget redovisades i mars 1996 i promemorian *Ändringar i lotterilagen*, Ds 1996:20. Där redovisas bl.a. följande som bakgrund.

Den lotterilag (1994:1000) som gäller i dag trädde i kraft den 1 januari 1995. Lagen har alltså varit i kraft i bara ett drygt år. Under denna tid har det emellertid inträffat händelser som gör en viss översyn av lagen befogad redan nu. Det är bakgrunden till denna promemoria.

I ett beslut den 27 februari 1995 meddelade Lotteriinspektionen, med stöd av 52 § lotterilagen, förbud för en arrangör av bingospel i Stockholm att bedriva fortsatt spel på spelautomater med beteckningen "Lyckohjulet". Spelet bedrevs i samband med bingospel. Lotteriinspektionen motiverade beslutet med att den aktuella automattypen närmast var att se som en s.k. värdeautomat enligt 6 § lotterilagen. För att bedriva spel på en sådan automat krävs dels regeringens tillstånd, dels att automaten är typgodkänd av Lotteriinspektionen. Myndighetens beslut grundade sig på att dessa krav inte var uppfyllda.

Bingospelsarrangören överklagade beslutet till länsrätten i Södermanlands län, som i sin dom den 24 november 1995 biföll överklagandet. Domstolen grundade sin bedömning på definitionen av begreppet automatspel i 6 § lotterilagen. Där framgår att med automatspel avses spel på varuautomat, penningautomat, värdeautomat och skicklighetsautomat. Enligt lagtexten har dessa automater det gemensamt att vinst skall betalas ut av själva automaten. Men vinsten vid spel på Lyckohjulet betalas inte ut ur automaten utan av bingohallens kontrollanter. Länsrätten konstaterade därför att Lyckohjulet inte kan anses utgöra en sådan automat som åsyftas i 6 § lotterilagen. Lotteriinspektionen överklagade inte beslutet, sannolikt därför att man ansåg att man inte hade behörighet att göra det---

Beträffande behovet av en översyn av lotterilagen anfördes vidare följande.

Under den tid som lotterilagen har varit i kraft har det visat sig att bl.a. den tekniska utvecklingen och uppfinningsrikedomen i spelbranschen gör en översyn av lagen befogad redan nu. Önskemål om och skäl till en sådan har redovisats tidigare.--- Till det som har anförts där kommer att lagens nuvarande konstruktion medför en klar risk att nya spelformer som inte omfattas av lagen kan införas. Det hänger samman med de avgränsningar som här gjorts av lagens tillämpningsområde, särskilt genom de definitioner som den ställer upp. Av störst praktisk betydelse är här definitionerna på begreppen lotteri, automatspel och lottförsäljningsautomat. Det är angeläget från både skydds- och konkurrenssynpunkt att de luckor som finns i lagen täcks.

Också andra förhållanden gör en översyn angelägen. Den höga detaljrikedomen i lagen gör att krav på lagändringar kan komma att ställas återkommande. Detta illustreras av förevarande lagstiftningsärende. Lagen innefattar vidare en reglering som inte är helt adekvat. Som exempel kan tas den indelning som görs mellan olika slag av spelautomater efter vinstens art och den större eller mindre grad av slump eller skicklighet som uttrycks när en vinst faller ut. Det finns en hög grad av godtycklighet i lagens uppdelning av automatspelen i olika kategorier.--- Det ligger i dag också ett problem i den stora likhet som finns mellan en automat som har karaktären av förströelsespel – som inte regleras i lotterilagen – och de automater som åsyftades nyss. Förströelsespelen är till sin utformning mycket lika sådana spelautomater som faller under lotterilagen. Risken för förväxling är därför stor vilket försvårar tillsynen. Vid en mer övergripande översyn av lotterilagen bör därför möjligheterna att integrera automatspelslagen med lotterilagen övervägas. Ett syfte med en mera övergripande översyn bör också vara att överväga vilka bestämmelser som passar att tas in i en lag och vilka som i stället bör tas in i en regeringsförordning eller i myndighetsföreskrifter. Den mest ändamålsenliga ordningen på sikt är sannolikt att lagen utformas som en ganska allmänt hållen ramlag, som bemyndigar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utforma detaljregler om sådant som förutsättningar för tillstånd till olika slags lotterier, om insats- och vinsttak osv.

2.2 1982 års automatspelslag

Lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel (automatspelslagen) gäller spel som inte ger vinst eller endast ger vinst i form av frispel på automaten. Sådana spel brukar betecknas som förströelsespel och omfattar t.ex. flipperspel och TV-spel. Karakteristiskt för dessa automatspel är att de i viss mån är baserade på skicklighet, dvs. spelaren kan genom sin färdighet påverka utgången av spelet. Till förströelsespel hör emellertid också rena slumpspel t.ex. i form av pokermaskiner förutsatt att spelen inte ger vinst annat än i form av frispel.

Bakgrunden till att denna typ av automatspel regleras särskilt och inte i lotterilagen, som annat automatspel, är följande. Vid tidpunkten för lagens tillkomst, i början av 1980-talet, hade uppmärksammat att olämpliga ungdomsmiljöer uppkommit i de spelhallar där flipperspel

och liknande automatspel bedrevs. Mot bakgrund av att denna form av automatspel inte omfattades av lotterilagen eller annan lagstiftning, restes från många håll krav på att denna verksamhet borde lagregleras. Den kritik som framfördes riktades inte i första hand mot spelautomaternas konstruktion och utformning utan främst mot den fritids- och ungdomsmiljö som spelhallarna utgjorde. Det anfördes att spelhallar lätt blev ett tillhåll för personer med sådana sociala problem att de kunde utöva dåligt inflytande på ungdomarna. Det fanns också belägg för att det förekom handel med alkohol och narkotika i dessa miljöer. Ett grundläggande problem ansågs vara att spelandet skapade ett penningbehov som kunde utlösa viss kriminalitet såsom snatteri, stöld och häleri. I förarbetena till automatspelslagen (prop. 1981/82:203 s. 10) poängterades att man inte löser de ungdomsproblem som kunde finnas genom att införa förbud och restriktioner beträffande automatspel utan att den föreslagna lagstiftningen skulle ses som en bland flera åtgärder för att värna om barns och ungdomars uppväxtmiljö.

Automatspelslagen bygger på ett system med tillståndsprovning. Vid tillståndsprovningen skall bl.a. bedömas risken för att verksamheten kan komma att bedrivas i en miljö som är olämplig för barn eller ungdom eller så att barn otillbörligen lockas att delta i spelet. Med hänsyn till att kommunerna genom sitt ansvar för att skapa goda förhållanden för barn och ungdom var väl förtroagna med de företeelser som utgjorde motivet för en reglering av spelverksamheten, stannade man för att lägga tillståndsprovningen på kommunernas socialnämnder. Innan socialnämnden fattar sitt beslut skall dock nämnden höra polismyndigheten för att därvid kunna få besked om huruvida anordnaren kan anses vara lämplig att handha spelverksamhet. I förarbetena framhölls (prop. s. 16 och 24) att stor frihet borde ges åt socialnämnden vid tillståndsprovningen. Samtidigt, framhölls det, borde vissa omständigheter alltid ingå i provningen. I lagtexten anges därför uttryckligen att socialnämnden vid provningen särskilt skall beakta sökandens lämplighet, antalet spelautomater för vilka tillstånd söks, spelens beskaffenhet samt lokalens eller platsens ändamålsenlighet och belägenhet. Vid den lagtekniska utformningen beaktades sålunda särskilt de sociala aspekterna. Denna omständighet och det faktum att både lotterilagen och den allmänna ordningsstadgan var föremål för översyn vid tidpunkten för lagstiftningen, föranledde att ifrågavarande typ av automatspel särreglerades.

2.3 Automatspel i Norden

Danmark

Automater kan ställas ut av privata operatörer. Det är tillåtet att ställa ut tre automater med penningvinster per restaurang. Vid uppställning av fler automater krävs tillstånd från polisen. Vid offentliga nöjeställningar är det tillåtet med spelautomater, dock inte automater med penningvinster. Högsta tillåtna insats på restaurangautomatspelet är 50 danska öre och högsta tillåtna vinst 300 danska kronor. Vinsten utgörs av polletter som i sin tur kan bytas ut till varuvinster. I praktiken sker – enligt uppgift – inväxling till kontanter.

Finland

Den offentligrättsliga föreningen Penningautomatföreningen (RAY) har monopol på att bedriva automatspel i Finland. Verksamheten regleras i den finska lotterilagen och penningautomatförordningen. Vid utplacering av automater är grundregeln att automater endast får placeras där de kan kontrolleras. Det finns i dagsläget drygt 14 000 automater i drift i Finland. Vinst utbetalas i kontanter. Högsta tillåtna insats är 5 mark och högsta tillåtna vinst är 200 mark.

Norge

I Norge är automatspelet mycket utbrett. Alla automater typgodkänns av Justitiedepartementet. Högsta insats är 5 norska kronor och högsta vinst 200 norska kronor. Både kontant- och varuvinster är tillåtna. Automatverksamheten kan drivas av privata företag men det är alltid allmännyttiga organisationer som är tillståndshavare och överskottsmottagare. Automaterna kan placeras i princip var som helst och det finns uppskattningsvis 35 000 automater i drift.

3 Reformbehov

3.1 Bakgrund

I slutet av 1960-talet uppskattade man från myndigheternas sida att det fanns ett tusental legala spelautomater i bruk. Vid denna tidpunkt – då 1939 års lotteriförordning alltså gällde – fanns inte något krav på tillstånd för att anordna automatspel, utan det var tillräckligt att en anmälan gjordes till polismyndigheten. När en lotteriutredning, tillkallad 1964, redovisade sitt resultat i ett betänkande år 1970 (SOU 1970:52) framkom emellertid att spelautomater hade fått en mycket större utbredning än man tidigare antagit. Sådana automater fanns på hotell, restauranger, konditorier, bensinstationer, färjor, biografier och andra lokaler som besöktes av allmänheten. Undersökningen visade också att det fanns ett stort antal automater i privata lokaler som kontor, verkstäder och klubblokaler. Antalet spelautomater hade stigit mycket fort och importsiffror tydde på att antalet uppgick till mellan 10 000 och 20 000 automater. Som en förklaring till den omfattande ökningen av automatspelet angavs i SOU 1970:52 bl.a. följande: Från automatföretagen och lokalinnehavarnas sida gjordes gällande att vinstpolletterna inte löstes in utan fick användas endast för fortsatt spel. Sådant automatspel ansågs inte falla under lotteriförordningens bestämmelser, något som också bekräftades av en hovrättsdom. På grund härav föreföll flertalet polismyndigheter inte ha funnit skäl att ingripa mot automatspel om det inte kommit fram att polletterna löstes in, vilket av förklarliga skäl var svårt att bevisa. Utredningen visade dock att lokalinnehavarna i många fall tog emot polletterna som betalning för varor eller löste in dem mot pengar. Polisen hade inte möjlighet att övervaka automatspelet och ett betydande illegalt spel kunde därför växa fram. Spel på automater som var uppställda i privata lokaler skedde ofta med höga insatser och vinster samt regelmässigt med kontantvinster.

Denna utveckling ledde fram till att en ny lotteriutredning tillsattes. Utredningens arbete låg sedan till grund för ny lagstiftning beträffande automatspel, vilken trädde i kraft den 1 april 1973 (prop. 1972:128, SFS 1972:819). De nya bestämmelserna innebar ett generellt krav på tillstånd av polismyndighet för att anordna automatspel. Samtidigt liberaliserades bestämmelsen om vinsternas beskaffenhet så att vinst i form av pengar tilläts. Motivet härför var att det hade visat sig omöjligt att effektivt kontrollera att vinstpolletter inte löstes in mot pengar av spel-

anordnarna samt att illegalt spel hade fått stor omfattning. Vidare infördes beskattning av automatspel utom i fråga om sådana förströelsespel som antingen inte gav någon vinst alls eller som normalt endast gav möjlighet till vinst i form av ett frispel. För sådana spel krävdes inte heller tillstånd. Högsta belopp för insatsen fastställdes till en krona. Vinsten fick uppgå till högst 20 gånger insatsen. Från och med den 1 juli 1974 infördes regler om automatspel i samband med bingospel. Tillstånd till sådant spel skulle meddelas av länsstyrelsen.

Genom den år 1973 antagna lagstiftningen minskade antalet spelautomater till drygt 6 000. Spelets omfattning minskade således högst avsevärt.

Sedan frågan om spel på automater, främst de s.k. enarmade banditerna, vid flera tillfällen behandlats i riksdagen fick 1972 års lotteriutredning – som redan hade i uppdrag att utreda alla former av lotterier och spel – i december 1975 regeringens uppdrag att utreda även frågan om förbud mot automatspel. Utredningen lade i delbetänkande Enarmade banditer (Ds H 1976:3), fram förslag till ändring i lotteriförordningens regler om automatspel. Förslagen innebar i huvudsak att spel på s.k. enarmade banditer efter tillstånd skulle få anordnas bara på tivolin och i samband med offentliga nöjeställningar i folkparker, att högsta insatsen fick utgöra 25 öre, att högsta vinsten inte fick överstiga 20 gånger insatsen (dvs. 5 kr), att s.k. förhöjd vinstchans inte fick förekomma, att särskilda regler för automatspel ombord på fartyg i trafik på Sverige skulle införas samt att tillståndsfrågorna skulle överföras till dåvarande Lotterinämnden. Under ärendets remissbehandling framfördes omfattande kritik mot utredningens förslag. Bl.a. anfördes från flera remissinstanser att utredningens påstående om sociala skadeverkningar av automatspel, som var ett starkt motiv för förslagen, var dåligt underbyggt och inte skäl för en så förhållandevis ingripande lagstiftning som föreslogs. Föredragande statsrådet ansåg sig inte böra fullfölja utredningens förslag om ändringar i lotterilagen beträffande automatspel. I stället föreslog föredraganden att vissa åtgärder skulle vidtas genom tillämpningsföreskrifter utfärdade av regeringen eller av Lotterinämnden. Regeringen anslöt sig till föredragandens överväganden och lade fram dessa förslag till riksdagen (prop. 1977/78:9). På hemställan av näringsutskottet beslutade dock riksdagen att avslå propositionen och att hos regeringen begära förslag till lagstiftning om förbud mot spel på s.k. enarmade banditer och liknande apparater fr.o.m. den 1 januari 1979. Ett sådant förslag lades fram i propositionen 1978/79:20 om förbud mot enarmade banditer. Enligt förslaget förbjöds anordnande av automatspel med vinster i form av pengar, värdebevis, spelpolletter eller liknande; den enda form av sådant spel som fortsättningsvis skulle tillåtas var spel på fartyg i internationell trafik. Vidare föreslogs förbud

också mot innehav av spelautomater som utbetalade sådana vinster. Därutöver föreslogs, med hänsyn till den starka begränsningen av automatspelet som förbudsregleringen medförde, att spelskatten på automatspel skulle slopas. Förslagen antogs av riksdagen och ändringarna i lotteriförordningen trädde i kraft, beträffande förbudet mot innehav av spelautomater, den 1 juli 1979 och i övrigt den 1 januari 1979.

Ytterligare reglering av automatspelet skedde i början av 1980-talet sedan en diskussion om de s.k. förströelsespelen, dvs. automatspel som inte gav annan vinst än frispel, uppstått. Man hade från myndigheternas sida uppmärksammat att många ungdomar deltog i den här typen av automatspel och det konstaterades att den miljö som spelet bedrevs i ofta var olämplig för unga människor. En ny lag i ämnet antogs – lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel – och trädde i kraft den 1 juli 1982. Samtidigt reviderades lotterilagstiftningen i övrigt och en ny lotterilag antogs (SFS 1982:1011). Denna lag ersattes efter drygt ett decennium av den nuvarande lotterilagen (1994:1000).

3.2 Allmänt om problemen

1982 års lotterilag blev efterhand föremål för kritik. Det anfördes bl.a. att lagen var svårtillgänglig och svår att tillämpa. I förarbetena till 1994 års lotterilag (prop. 1993/94:182 s. 50) uttalades därför särskilt att en strävan med den nya lagstiftningen var att så uttömmande som möjligt i lagen reglera förutsättningarna för att anordna lotterier och därmed minska utrymmet för regerings- och myndighetsföreskrifter.

Sedan 1994 års lagstiftning trätt i kraft noterades nya problem avseende automatspel. En ny typ av automatspel introducerades på marknaden i form av de s.k. Lyckohjulen. Det nya var att penningvinster utbetalades – inte av automaten – utan av personal i spellokalen. Anordnarna av spelet hävdade på grund härav att spelet, enligt lotterilagens dåvarande lydelse, inte omfattades av lagen. Mot denna bakgrund ändrades lotterilagens automatspelsbegrepp genom lagstiftning år 1996 (SFS 1996:1168) så att ett generellt förbud infördes mot annat automatspel än de i lagen särskilt angivna automatspelen.

Härefter har nya problem uppstått beträffande automatspel. De varor som erhålls vid vinst på varuspelsautomater har efter hand ändrat karaktär. Numera utgörs vinsterna vid spel på varuspelsautomater huvudsakligen av mindre smycken, plaketter eller dylikt som regelmässigt växlas in mot kontanter. Vidare står det klart att det också vid spel på förströelseautomater i allt större utsträckning förekommer penningvinster. Många förströelsespel är numera rena slumpspel, dvs. skicklig-

hetsmoment saknas helt. Spel om pengar torde därför vara huvudanledningen till att spel över huvud taget förekommer på dessa automater.

Även beträffande spelet på värdeautomaterna finns liknande problem. Det har framkommit att de värdebevis som erhålls vid vinst i stor utsträckning växlas in mot kontanter och inte, såsom var avsett, mot presentkort.

Mot bakgrund av vad som nu redovisats kan konstateras att automatspelet – i den hårdnande konkurrensen på spelmarknaden – i allt högre grad fått karaktären av spel om penningvinster. Detta är inte förenligt med den syn på automatspel som har utvecklats under de senaste decennierna och som innebär att automatspel med penningvinster i princip inte skall förekomma. Denna syn har motiverats främst med att spel om pengar kan leda till allvarliga ekonomiska problem för den enskilde och även i övrigt medföra sociala problem, inte minst för ungdomar. Den angivna utvecklingen av spelet på varuspelsautomater och förströelseautomater har vidare medfört att privata intressen tillförts en allt större andel av överskottet av automatspelet. Detta strider mot statsmakternas uttalade intentioner att överskottet av spel – restaurangkasinon och s.k. marknads- och tivolinöjen undantagna – skall fördelas mellan staten, hästsporten och folkrörelserna.

Det anförda innebär sammanfattningsvis att problemen vad gäller automatspelen nu – liksom flera gånger tidigare – huvudsakligen består i att en del av aktörerna på marknaden inte följer lagstiftarens intentioner om att spel om penningvinster inte skall vara tillåtet. Den främsta anledningen härtill är uppenbarligen att såväl spelare som spelanordnare har ett starkt gemensamt intresse av att vinsterna utgörs av kontanter. Spelet blir då mer lockande för spelarna, vilket leder till ökade inkomster för spelanordnaren. Att spel om pengar också kunnat genomföras i ganska stor utsträckning beror delvis på att 1994 års lotterilag varit – och i viss mån fortfarande är – behäftad med brister som lämnat utrymme för sådana åtgärder. Men det ökande automatspelet om penningvinster förklaras, som nyss antytts, inte enbart av brister i lagstiftningen. Många sätter sig över lagstiftningen och skulle så göra även om denna gjordes heltäckande och även i övrigt skärptes i olika avseenden. Det går alltså inte att med enbart en skärpt lagstiftning helt förhindra illegalt spel om kontantvinster. Det är t.ex. mycket svårt att komma åt den typ av förfaranden som förekommer i samband med spel på förströelseautomater, främst s.k. pokermaskiner, och som innebär att spelaren och spelanordnaren avtalar om utbetalning av kontantvinster. Det samma kan sägas om de förfaranden med inväxling av varuvinster och värdebevis mot kontanter som förekommer i samband med varuspelsautomater respektive värdeautomater. Förfaranden av detta slag är svåra

att upptäcka och samtidigt lockande för såväl spelare som spelanordnare.

Slutsatsen av det anförda blir enligt utredningen att man bör överväga inte bara skärpningar i lagstiftningen utan också möjligheten att – genom en uppmjukning av reglerna om kontantvinster vid värdeautomatspel – länka över spelet om kontantvinster till detta spel. En åtgärd av det sistnämnda slaget skulle ligga i linje med vad som gäller i grannländerna och även i omvärlden i övrigt. Utredningen återkommer till detta. I det följande behandlas var för sig de olika slagen av automater och de specifika problem som gäller för dem. Därvid redovisas också de förslag som utredningen lägger fram rörande automaterna.

The purpose of this study was to investigate the effect of a 12-week
 intervention on the physical fitness and health-related quality of life
 of sedentary, middle-aged men. The study was a randomized controlled
 trial. The intervention group performed a supervised, structured
 exercise program consisting of aerobic and resistance training
 three times a week for 12 weeks. The control group remained
 sedentary. The primary outcome was the change in maximum
 oxygen uptake ($\dot{V}O_{2\max}$). Secondary outcomes included changes in
 body composition, blood pressure, and health-related quality of life.
 The results showed that the intervention significantly increased
 $\dot{V}O_{2\max}$ and improved body composition, blood pressure, and
 health-related quality of life compared to the control group.
 These findings suggest that a 12-week supervised exercise
 program can effectively improve physical fitness and health-related
 quality of life in sedentary, middle-aged men.

4 Överväganden och förslag

4.1 Varuspelsautomater

Utredningens förslag: Varuspelsautomater skall vara av godkänd typ. Typgodkännande skall inte ske om det på grund av beskaffenheten av automaterna eller de varor som används som vinster finns en inte obetydlig risk att automaterna kommer att användas för spel om pengar. Avsikten är att den f.n. dominerande typen av varuspelsautomater som ger vinst i form av smycken o.dyl. inte längre skall tillåtas. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall meddela närmare föreskrifter om typgodkännande av varuspelsautomater.

Vidare skall spel på varuspelsautomater få anordnas endast i samband med tivoli eller liknande.

Värdet av högsta insats sänks från 1/6 000 basbelopp till 1/7 000 basbelopp, dvs. från 6 kr till 5 kr 20 öre. Kraven på märkning av varuspelsautomater ändras så att varje spelautomat skall förses med tillståndshavarens namn. Det blir alltså inte längre tillräckligt med något annat kännetecken. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avvikelse från bestämmelserna om spelplats, speltid och märkning av spelautomaterna.

Kravet i lotterilagen på tillstånd för innehav och införsel av spelautomater utsträcks till att omfatta även varuspelsautomater.

Förbud mot inväxling av varuvinster mot kontanter införs och straffsanktioneras.

En varuspelsautomat är enligt 6 § lotterilagen en spelautomat som betalar ut vinst i form av varor och där vinstmöjligheterna helt eller delvis beror på slumpen. Lotteriinspektionen prövar, med stöd av 43 § lotterilagen, frågor om tillstånd att anordna spel på varuspelsautomater. Förutsättningarna för att meddela sådant tillstånd framgår av 25 § lotterilagen. Följande krav ställs upp:

- Spelet skall anordnas i samband med
 - a) offentlig nöjeställning,

- b) hotell- och restaurangverksamhet om serveringstillstånd finns eller om det ändå kan antas att spelet utan olägenhet kan anordnas i samband med verksamheten, eller
- c) bingospel,
 - värdet av spelarens insats får uppgå till högst 1/6 000 basbelopp (för närvarande 6 kr),
 - värdet av högsta vinsten får uppgå till högst 1/300 basbelopp (för närvarande 121 kr),
 - varje spelautomat skall förses med tillståndshavarens namn eller något annat kännetecken,
 - det skall kunna antas att spelautomaten inte kommer att användas för något annat ändamål än den enligt ansökan är avsedd för, och
 - det skall kunna antas att god ordning kommer att råda inom den lokal eller på den plats där spelet skall bedrivas.

Det huvudsakliga problemet vad avser varuspelsautomater är som nämnts att nya automattyper införts som – i stället för de tidigare typiska varuvinsterna i form av kramdjur, klockor och choklad – har vinster i form av smycken o.dyl. i syfte att dessa vinster skall kunna lösas in mot kontanter på spelstället. Det förekommer till och med att spelaren inte tillåts att ta med sig sin varuvinst från spelstället utan är tvungen att växla in denna mot kontanter. De nya varuspelsautomaterna har i regel samma spelfunktioner som värdeautomaterna och liknar också dessa till utseendet. Varuspelsautomaterna fungerar således i princip som värdeautomater. Jämfört med dessa har varuspelsautomaterna dock lägre vinster. För spelanordnaren har varuspelsautomaten emellertid bl.a. den fördelen jämfört med värdeautomaten att det inte finns något krav på att värdet av vinsterna skall motsvara viss minsta procent av insatsernas värde. Vidare kan spel på varuspelsautomater anordnas i fler sammanhang än spel på värdeautomater, t.ex. i samband med offentlig nöjeställning och restaurangverksamhet som saknar serveringstillstånd. Spelanordnaren är i fråga om varuspelsautomaterna en enskild fysisk eller juridisk person och det allmänna har inte någon möjlighet att kontrollera insatser och vinster.

Förändringen av varuspelsautomaterna har huvudsakligen skett under senare år, närmare bestämt efter det att den lagändring gjordes som uttryckligen förbjöd de s.k. Lyckohjulen fr.o.m. den 1 januari 1997 (SFS 1996:1168). Förändringen har medfört att antalet varuspelsautomater ökat dramatiskt. Utvecklingen kan belysas av antalet tillstånd till anordnande av spel på varuspelsautomater. Under år 1995 meddelade Lotteriinspektionen 14 tillstånd att anordna spel på varuspelsautomater. I slutet av 1996 uppgick antalet tillstånd till 336 och antalet automater till 637. I slutet av 1997 uppgick antalet tillstånd att

anordna spel på varuspelsautomater till 2 167 och antalet varuspelsautomater till 4 456. För närvarande uppgår antalet tillstånd till spel på varuspelsautomater till ca 1 900 och antalet automater till ca 3 000. Utredningen noterar att en punktskatt på varuspelsautomater införts den 1 juli 1998 med 1 500 kr per automat och månad. Detta har sannolikt bidragit till den minskning av antalet varuspelsautomater som skett sedan slutet av 1997.

Det kan mot denna bakgrund konstateras att det på kort tid vuxit fram ett omfattande automatspel som i realiteten går ut på spel om pengar. Det står klart att reglerna för spel på varuspelsautomater inte utformats med tanke på en sådan ordning. I själva verket har det varit en huvudprincip sedan de enarmade banditerna förbjöds år 1979 att automatspel inte skall avse pengar. Utvecklingen av varuspelsautomaterna har t.o.m. medfört att de delvis konkurrerat ut värdeautomaterna. Härigenom går det allmänna eller allmännyttiga ändamål miste om en del av tilltänkta spelintäkter som i stället tillfaller privata intressen. Enligt vad som sägs i direktiven står detta inte i överensstämmelse med lagstiftarens intentioner.

Frågan är då hur man skall komma till rätta med problemen avseende varuspelsautomaterna. Det är tydligt att den numera helt dominerande typen av varuspelsautomater, dvs. de som ger vinst i form av smycken o.dyl., bör förbjudas. Detta ger anledning att överväga om det finns något berättigande över huvud taget för någon typ av varuspelsautomat eller om ett förbud bör gälla samtliga sådana automater. Varuspelsautomaterna bestod tidigare av s.k. lyftare, som ger vinst om en gripklo styrs på rätt sätt, "pushers", som ger vinst om en arm föser varan över en kant, och liknande automater med vinster i form av t.ex. kramdjur, klockor och choklad. Dessa varuspelsautomater har en lång tradition framför allt på våra nöjesfält och utredningen ser ingen anledning till att förbjuda dem. Det kan visserligen hävdas att förfarandet med inlösen av varuvinster mot kontanter kan komma att fortgå även om vinsterna består av en teddybjörn eller en klocka. Med sådana varor bör dock spelarnas benägenhet att behålla varuvinsterna öka. Vidare bör varuspelsautomater i sådan utformning inte i lika hög grad attrahera spelare som huvudsakligen vill vinna pengar. För att ytterligare motverka ett inlösningsförfarande av det slag som förekommer i dag anser utredningen att det bör införas ett förbud mot inlösen av varuvinster mot kontanter. Utredningen återkommer i det följande till den närmare utformningen av ett sådant förbud.

Slutsatsen av det anförda blir att de traditionella varuspelsautomaterna – dvs. lyftare o.dyl. som ger vinst i form av kramdjur etc. – alltså bör vara tillåtna, men att övriga varuspelsautomater i princip bör förbjudas.

Frågan är då vilka kriterier som bör vara uppfyllda för att någon skall få tillstånd att ställa upp en varuspelsautomat. Det gäller till att börja med att ta ställning till dels vilka typer av automater som skall godkännas och vilka varor som skall få finnas i automaterna, dels på vilka platser automaterna skall få finnas. Vidare måste avgöras om de krav som i övrigt gäller enligt 25 § lotterilagen bör ändras eller kompletteras i något avseende.

Vad först beträffar vilka typer av automater som skall godkännas bör detta som nämnts i princip bara gälla de traditionella varuspelsautomaterna, dvs. lyftare, "pushers" o.dyl. Varuspelsautomater av den typ som f.n. dominerar marknaden och som ger vinster i form av smycken o.dyl. bör inte vara tillåtna. Sistnämnda automater är utseendemässigt svåra att skilja från värdeautomater, vilket kan leda till missförstånd och även svårigheter att upptäcka illegalt spel. Vidare måste varorna i sådana automater med nödvändighet vara av litet format vilket begränsar urvalet till i stort sett den typ av varor som f.n. förekommer i dessa och som används för inväxling mot kontanter. Utredningen gör den bedömningen att det är nödvändigt för att komma till rätta med de nuvarande problemen inom spelautomatbranschen att man begränsar automattyperna och vad gäller varuspelsautomaterna ställer kravet att dessa skall påtagligt skilja sig från värdeautomaterna i fråga om såväl utseende som beskaffenhet i övrigt. Härigenom kommer varuspelsautomaterna att utgöra ett komplement till värdeautomaterna i stället för att som f.n. konkurrera med dessa. Frågan är då om det går att finna några kriterier som i lagtext kan bilda skiljelinje mellan sådana varuspelsautomater som bör tillåtas och sådana som bör förbjudas. Alternativet är att skiljelinjen dras upp genom föreskrifter på lägre nivå än lag.

Ett kännetecken för lyftare, "pushers" o.dyl. är att vinstmöjligheterna är beroende av åtminstone ett visst mått av skicklighet. De spelautomater som hör till gruppen varuspelsautomater är emellertid av många olika slag. Det finns enligt utredningens mening inte anledning att förbjuda alla varuspelsautomater som saknar ett skicklighetsmoment. Som tidigare nämnts är problemet med varuspelsautomaterna att de varuvinster som betalas ut i stor utsträckning växlas in mot pengar. En förutsättning för denna hantering torde vara att varorna är av ett enhetligt och lätthanterligt slag. F.n. används, som framgått av det föregående, bl.a. smycken, plaketter o.dyl. Är varuvinsterna av ett helt annat slag, t.ex. kramdjur eller choklad, finns inte samma risk för inväxling. Automater med sådana varuvinster borde därför kunna tillåtas även om slumpen är avgörande för vinstmöjligheterna. Å andra sidan kan det finnas anledning att tillåta automater med vinster i form av t.ex. smycken om vinstmöjligheterna i hög grad är beroende av skicklighet.

Det anförda visar att bedömningen av om en varuspelsautomat skall tillåtas eller förbjudas bör bygga på en bedömning av flera olika faktorer. Det är mot denna bakgrund inte lämpligt att i lagtext försöka precisera hur automaterna skall vara beskaffade med avseende på vinstmöjligheter eller möjligheter att betala ut vissa typer av varuvinster. Så mycket bör dock kunna slås fast att en varuspelsautomat inte skall typgodkännas om det på grund av automatens beskaffenhet eller de varor som används som vinster finns en inte obetydlig risk att automaten kommer att användas för spel, direkt eller indirekt, om pengar. Det bör vidare ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att i föreskrifter närmare ange vilka typer av varuspelsautomater som är godkända.

Det bör också öppnas möjlighet att genom sådana föreskrifter införa skyldighet att märka automaterna så att det lätt kan konstateras om ett typgodkännande föreligger. F.n. gäller som förutsättning för tillstånd att automaten förses med tillståndshavarens namn eller något annat kännetecken. Det är från bl.a. kontrollsynpunkt viktigt att man lätt kan identifiera tillståndshavaren. Tillståndshavarens namn bör därför normalt finnas på automaten. Alternativet med ett kännetecken bör således slopas. Den nyss förordade delegationen av föreskriftsrätt rörande märkning bör dock innefatta en möjlighet att föreskriva undantag från skyldigheten att förse automaten med namn.

En ordning av antytt slag med delegation av föreskriftsrätt ligger väl i linje med vad som anförts i direktiven om att lotterilagen bör utformas som en ramlag. Författningsregleringen blir därigenom mer flexibel och kan snabbt anpassas till ändrade förhållanden. Något hinder från konstitutionell eller annan synpunkt mot en delegation av antytt slag kan inte anses föreligga (jfr 8 kap. 3 § och 7 § första stycket 3 regeringsformen).

När det sedan gäller avgränsningen av de platser där automaterna skall få finnas kan konstateras att lyftare, "pushers" och liknande har sin traditionella plats på tivolin o.dyl. Samtidigt är att märka att tillstånd att anordna spel på varuspelsautomater enligt nuvarande reglering får lämnas om spelet anordnas i samband med offentlig nöjeställning, hotell- och restaurangverksamhet (med serveringstillstånd eller om det ändå kan antas att spelet utan olägenhet kan anordnas i samband med verksamheten) eller bingospel (25 §). Det kan hävdas att det med den begränsning av automatyperna som nyss förordats inte finns något behov av att begränsa också de platser där automaterna skall få finnas. Å andra sidan torde det knappast finnas något större intresse hos restauranger, bingohallar etc. att få ställa upp den aktuella typen av automater. För en begränsning till tivolin talar också kontrollskäl. Som tidigare nämnts kan det inte uteslutas – även om automatyperna och varusorti-

mentet begränsas – att det inväxlingsförfarande till pengar som nu förekommer fortsätter. Med en begränsning till tivolin kan man försäkra sig om att ett sådant missbruk i vart fall får en mycket begränsad omfattning. Utredningen anser att övervägande skäl talar för att en begränsning sker – åtminstone som huvudregel – av de platser där automaterna skall få finnas, nämligen till tivolin och liknande. Det sagda gäller främst lyftare, "pushers" o.dyl. Som tidigare nämnts finns det många olika slags varuspelsautomater och det är svårt att överskåda hela området. Utredningen vill därför inte utesluta att det kan finnas någon typ av varuspelsautomat som utan problem kan placeras på andra platser än på tivolin och liknande. Det bör därför öppnas möjlighet för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att i föreskrifter medge undantag från huvudregeln.

I likhet med nu gällande ordning bör spelutställaren/spelanordnaren vara tillståndshavare. Mot bakgrund av vad utredningen i det föregående föreslagit angående varuspelsautomaterna anser utredningen inte att det finns skäl att ställa sådana krav på tillståndshavaren som gäller för anordnare av restaurangkasinospel. För sådana spel gäller som villkor för tillstånd att sökanden bedöms vara lämplig att driva verksamheten (32 § 4).

Vad gäller de villkor för tillstånd som i övrigt finns i 25 § anser utredningen att högsta insatsen bör minskas något samtidigt som den görs enhetlig med vad som gäller för värdeautomater. Vidare bör enligt utredningens mening varuspelsautomaterna omfattas av det krav på tillstånd för innehav som i dagsläget gäller för övriga spelautomater enligt lagen (28 §).

Som tidigare nämnts utgår en punktskatt på varuspelsautomaterna. Om utredningens förslag genomförs torde det inte finnas skäl att ha kvar punktskatten. Utredningen lägger dock inte fram något förslag i ämnet.

Utredningen vill slutligen återkomma till förslaget om förbud mot inväxling av varuvinster mot kontanter. Det kan hävdas att ett sådant förbud redan gäller, åtminstone för anordnaren, därigenom att en varuspelsautomat inte får användas för något annat ändamål än den är avsedd för (25 § 5 och 51 §). Det finns emellertid ett påtagligt behov av att genom särskild bestämmelse slå fast att ett inväxlingsförbud gäller. Förbudet bör inte begränsas till varuspelsautomater utan gälla generellt för lotterier enligt lagen. Det bör inte heller riktas enbart mot anordnaren utan omfatta också den som innehar den plats där lotteriet tillhandahålls eller som bedriver näringsverksamhet där. Förbudet bör också straffbeläggas (jfr 16 kap. 14 § brottsbalken).

Sammanfattningsvis föreslår utredningen i denna del dels ändringar i 14 § lotterilagen (krav att automaterna skall vara typgodkända samt

förutsättningarna härför och delegation av föreskriftsrätt), dels ändringar i 25 § (värdet av högsta insats samt delegation av föreskriftsrätt i fråga om spelplats, speltid och märkning) samt 28-31, 47 och 54 §§ lotterilagen (krav på tillstånd för innehav och vissa därav föranledda lagtekniska justeringar), dels införandet av en ny paragraf, 37 a §, med förbud att växla vinster mot kontanter och en därav föranledd ändring i bestämmelserna i 54 §.

4.2 Värdeautomater

Utredningens förslag: Spel på värdeautomater får anordnas även i samband med bingospel. Värdet av högsta insats sänks från 1/6 500 basbelopp till 1/7 000 basbelopp och värdet av högsta vinsten från tvåhundra till etthundra gånger insatsen, dvs. högst 500 kr. Vinsterna från en värdeautomat, som betalas ut i form av värdebevis, får i sin helhet växlas in mot kontanter.

Tillstånd att anordna spel på värdeautomater får meddelas om följande förutsättningar är uppfyllda:

- Spelet skall anordnas i samband med hotell- och restaurangverksamhet för vilken serveringstillstånd finns,
- värdet av spelarens insats får uppgå till högst 1/6 500 basbelopp per spel (för närvarande 5,60 kr),
- värdet av högsta vinsten får uppgå till högst tvåhundra gånger insatsen (för närvarande 1 120 kr),
- högst fem värdeautomater får placeras på varje spelplats,
- högst 100 kr av vinstens värde får växlas mot kontanter,
- värdet av vinsterna i spelet skall motsvara minst 85 procent av insatsernas värde,
- spelautomaterna skall kunna kontrolleras genom tele- och databaserade kommunikationssystem,
- varje spelautomat skall förses med tillståndshavarens namn eller något annat kännetecken,
- det skall kunna antas att spelautomaten inte kommer att användas för något annat ändamål än den enligt ansökan är avsedd för, och
- det skall kunna antas att god ordning kommer att råda inom den lokal eller på den plats där spelet skall bedrivas.

Tillstånd att anordna spel på värdeautomater får endast lämnas till ett spelföretag som ägs av staten.

Regeringen beslutade den 15 juni 1995 att ge dåvarande AB Tips-tjänst, numera AB Svenska Spel, tillstånd att anordna spel på värdeautomater. Tillståndet gäller, enligt nytt beslut, t.o.m. den 31 december 1999 och omfattar högst 7 000 värdeautomater. En utvärdering av verksamheten skall ske då 5 000 värdeautomater har placerats ut. Vid årsskiftet 1997/98 hade 1 949 värdeautomater ställts ut och per den 1 juli 1998 3 028.

Spelet saluförs under varumärket Jack Vegas. Som framgått ställs automaterna ut på restauranger och restaurangägaren erhåller 35 procent av överskottet (intäkter efter avdrag för kostnader). Varje värdeautomat är kopplad till en centraldator hos AB Svenska Spel i Sundbyberg. En kontrollterminal finns hos Lotteriinspektionen i Strängnäs. Varje transaktion kan utläsas på centraldatorn. Det finns således en fullständig kontroll av spelet på värdeautomater. Enligt villkoren för spelet på värdeautomaterna skall överskottet av verksamheten tillfalla den lokala barn- och ungdomsverksamheten hos ideella föreningar.

Om spelaren väljer att ta ut vinst och återstående insats erhåller han ett värdebevis ur automaten. Detta värdebevis kan inlösas på spelstället mot presentkort och spelaren kan då erhålla högst 100 kr i kontanter.

Reglerna för värdeautomatspel har kritiserats bl.a. av de restaurangägare som har värdeautomater placerade på sina restauranger. De har anfört bl.a. att spelarna är missnöjda med att högst 100 kr av vinsten får växlas mot kontanter och att detta har medfört att "svartväxling" förekommer, dvs. spelarna säljer sina värdebevis till någon person på spelstället och erhåller därvid en viss lägre summa kontant. Restaurangägarna har också framhållit att systemet med värdebevis och presentkort är omständligt. Från spelanordnaren, AB Svenska Spel, har anförts att det har varit svårt att få värdeautomaterna utplacerade på restauranger. Värdeautomaterna har inte haft tillräcklig attraktionskraft i konkurrens med bl.a. varuspelsautomaterna. Detta har medfört kritik också från folkrörelsernas sida; de belopp som utlovats till barn- och ungdomsverksamheten har inte erhållits.

Värdeautomaterna har varit i bruk under nästan två år. Det är uppenbart att värdeautomaterna från det allmännas synpunkt har stora fördelar jämfört med andra automatspel. Överskottet från verksamheten går till ett allmännyttigt ändamål och det allmänna har en fullständig ekonomisk kontroll över verksamheten. Den kritik som framförts grundar sig huvudsakligen på det förhållandet att det inte är tillåtet att växla in mer än 100 kr av vinstens värde mot kontanter. Det är givetvis så att spelarna skulle föredra kontanter framför presentkort eftersom det ger större valfrihet. Det innebär att värdeautomaternas attraktionskraft skulle öka om man tillät ett högre kontantbelopp, vilket i sin tur skulle medföra ett ökat spelande. Det skulle då bli lättare att få automaterna

utplacerade och ett större överskott skulle genereras till förmån för barn- och ungdomsverksamheten. Även restaurangägarna skulle få ett större överskott och dessutom slippa en del administrativt arbete. Sist men inte minst skulle ett högre kontantbelopp motverka eller eliminera s.k. svartväxling.

Många skäl talar alltså för att tillåta ett högre kontantbelopp. Det finns emellertid en annan sida av saken. Anledningen till att presentkort kom ifråga var att man från lagstiftarens sida ville undvika automater som liknade penningautomater. Alltsedan de enarmade banditerna förbjöds år 1979 har det som nämnts varit en genomgående princip hos lagstiftaren att så långt möjligt undvika automatspel om pengar. Skälen härför har varit att skydda främst unga människor från att fördärva sin ekonomi genom spel.

Som har påpekats i det föregående skulle en ändring till ett högre kontantbelopp medföra att spelandet på värdeautomater skulle öka. Fler människor skulle spela på automaterna. Dessutom skulle förmodligen många spelare känna sig benägna att öka sina insatser. Vid sådant förhållande ökar naturligtvis också risken för att några åsamkas större förluster än enligt gällande ordning. En sådan utveckling kan sägas strida mot de principer för automatspel som gällt sedan förbudet mot de enarmade banditerna infördes år 1979.

Det finns dock stora skillnader mellan de enarmade banditerna och en ordning med värdeautomater som skulle medge en inväxling mot kontanter om t.ex. 500 kr mot nuvarande 100 kr. En skillnad är att de enarmade banditerna gav utdelning i pengar direkt från automaten, medan värdeautomaterna ger utdelning i form av värdebevis som kan lösas in mot pengar upp till visst belopp. Det torde stå klart att automater med direktutbetalning av pengar medför en större risk för spelberoende än automater med utbetalning i form av värdebevis. Vidare kunde spel på enarmade banditer anordnas antingen i samband med offentlig nöjstillställning eller i samband med tivolirörelse eller restaurangrörelse med serveringstillstånd. Spel på värdeautomater kan däremot anordnas endast i samband med restaurangrörelse. För spel på värdeautomater gäller också – i motsats till vad som gällde för de enarmade banditerna – en åldersgräns på 18 år. Dessutom går överskottet av spelet på värdeautomater till allmännyttiga ändamål. Det finns också som tidigare påpekats en i princip fullständig kontroll över värdeautomaterna vad gäller såväl utplacering och indragning av automaterna som den ekonomiska hanteringen. Överskottet från de enarmade banditerna tillföll privata vinstintressen. Det var inte heller möjligt för det allmänna att utöva någon effektiv kontroll över vare sig etableringen eller den ekonomiska hanteringen av de enarmade banditerna. Det anförda innebär att de skäl som föranledde förbudet mot de enarmade banditerna till

stor del inte gäller i fråga om en höjning av kontantbeloppet vid värdeautomatspel.

Det bör dock framhållas att det finns i vart fall en omständighet som kan sägas tala i motsatt riktning. Det gäller värdet av högsta vinsten som för de s.k. enarmade banditerna var tjugo gånger insatsen medan den för värdeautomaterna f.n. är tvåhundra gånger insatsen. Det kan också hävdas att behovet av att göra värdeautomaterna attraktivare minskar om man genomför de tidigare föreslagna åtgärderna beträffande varuspelsautomaterna. Värdeautomaterna kommer nämligen redan genom dessa åtgärder relativt sett i ett bättre konkurrensläge jämfört med varuspelsautomaterna.

Vid en samlad bedömning finner utredningen att övervägande skäl talar för att man bör tillåta kontantutbetalning i större omfattning än vad som nu gäller. Utredningen har därvid fäst särskild vikt vid behovet av att komma till rätta med den s.k. svartväxlingen. Utredningen har också beaktat den ökande internationaliseringen och att omvärlden normalt i större utsträckning än i Sverige godtar spel med kontantvinster. Utredningen anser att en lämplig avvägning är att värdet av högsta vinsten bestäms till 500 kr och att hela detta belopp skall kunna inlösas mot kontanter. Hanteringen av presentkort skulle därmed försvinna.

Från bl.a. folkrörelsernas sida har krav rests på att utplaceringen av värdeautomater inte skall vara begränsad till restauranger med serveringstillstånd. De anser att en väl så lämplig miljö att bedriva spel på värdeautomater är bingohallar. Utredningen känner viss tveksamhet inför en sådan utvidgning av utplaceringsområdet för värdeautomater, särskilt med tanke på förslaget om ökad kontantutbetalning. Även i bingohallar bör dock 18-års gränsen kunna upprätthållas på ett godtagbart sätt. En viss utvidgning av området för värdeautomater synes också försvarlig med hänsyn till den begränsning av antalet spelautomater som följer av utredningens förslag angående varuspelsautomaterna. Det bör i sammanhanget nämnas att Idrottsutredningen i sitt betänkande *Idrott och motion för livet* (SOU 1998:76), i maj 1998 föreslog motsvarande ordning med värdeautomater i bingohallar dock att man i sitt förslag ville bibehålla nuvarande gräns om 1 000 kr för högsta vinst.

Mot denna bakgrund vill utredningen inte motsätta sig att värdeautomater får placeras ut i bingohallar. Det bör dock vara en förutsättning att automatspelet sker i samband med bingospel dvs. under den tid bingospelet pågår och lokalmässigt sett i direkt anslutning till bingospelet. Det är alltså inte meningen att automatspelet skall bedrivas självständigt på egna tider och i egna lokaler. Det kan vara lämpligt att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer närmare reglerar tid och plats för automatspel i samband med bingospel. Det bör vidare vara så att utplaceringen i bingohallar till att börja med sker i begränsad ut-

sträckning och att erfarenheterna utvärderas efter någon tid. Samma regler i fråga om insatser, vinster etc. bör gälla för värdeautomater i bingohallarna som för övriga värdeautomater.

Som tidigare nämnts bör vinstbeloppet vara högst 500 kr. I lagtext anges f.n. att värdet av högsta vinsten får uppgå till högst tvåhundra gånger insatsen. Insatsen får vara högst 1/6 500 basbelopp per spel eller f.n. 5 kr 60 öre. Om insatsen begränsas till 1/7 000 basbelopp och högsta vinsten till hundra gånger insatsen kommer vinstvärdet i praktiken att bli högst 500 kr.

Utredningen föreslår i enlighet med det anförda att 27 § lotterilagen ändras så att dels värdeautomatspel kan ske i samband med bingo, dels värdebevisen kan växlas mot kontanter, dels värdet av högsta insatsen begränsas till 1/7 000 basbelopp (numera prisbasbelopp), dels värdet av högsta vinsten begränsas till etthundra gånger insatsen.

4.3 Förströelseautomater

Utredningens förslag: Tillstånd att anordna spel enligt automatspelslagen får inte avse spelautomater som är av sådan beskaffenhet att spelets förlopp huvudsakligen är beroende av slumpen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om typgodkännande och märkning av spelautomater enligt automatspelslagen.

Reglerna om s.k. förströelsespel finns i lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel. Lagen tillämpas på sådana spel på mekaniska eller elektroniska spelautomater som anordnas för allmänheten eller som i annat fall anordnas i förvärvssyfte och som inte ger vinst eller ger vinst endast i form av frispel på automaten. Lagen tillämpas också på uppställning av sådana automater i lokaler eller på platser till vilka allmänheten har tillträde. Däremot gäller lagen inte uppställning av spelautomat eller anordnande av spel på fartyg i reguljär trafik (1 §).

Tillstånd krävs för att anordna automatspel eller att ställa upp en spelautomat i annat fall än vid offentlig tillställning av tillfällig karaktär. Frågor om tillstånd prövas av socialnämnden i den kommun där spelverksamheten skall anordnas eller där spelautomaten är avsedd att ställas upp. Tillstånd får inte meddelas utan att polismyndigheten hörts i ärendet (3 §).

När det gäller kraven för tillstånd föreskrivs bl.a. att den som anordnar automatspel skall svara för att spelautomaten inte används för annat ändamål än den är avsedd för, att god ordning råder inom den lokal

eller på den plats där spelet bedrivs samt att barn och ungdom inte otillbörligen lockas att delta i spelet (2 §). Vid prövning av tillståndsansökan skall socialnämnden bedöma risken för att en spelautomat kommer att användas för annat ändamål än som avses med ansökan eller för att verksamheten kan komma att äga rum i strid mot 2 § eller bedrivs i en miljö som är olämplig för barn eller ungdom. Vid prövningen skall särskilt beaktas sökandens lämplighet, antalet spelautomater för vilka tillstånd söks, spelens beskaffenhet samt lokalens eller platsens ändamålsenlighet och belägenhet (4 §). Tillstånd att anordna automatspel får förenas med föreskrifter om lägsta ålder för tillträde och tider när spelverksamheten får bedrivs samt andra föreskrifter som behövs för att motverka att spelverksamheten förorsakar bristande ordning eller bedrivs i en miljö som är olämplig för barn eller ungdom (5 § 1 st). Det är socialnämnden som utövar tillsyn över efterlevnaden av lagen och meddelade föreskrifter (7 §). Om det efter tillståndsbeslutet uppkommer missförhållanden till följd av spelverksamheten får socialnämnden meddela nya eller ändrade föreskrifter (5 § 2 st). Vidare får socialnämnden återkalla ett tillstånd om automatspel har anordnats i strid mot 2 § eller mot meddelade föreskrifter, om spelautomaten använts för annat ändamål än tillståndet avser eller om annars förutsättningar för tillstånd inte längre föreligger (6 §). Socialnämnden har rätt att få tillträde till de lokaler och platser där automatspel anordnas eller spelautomater annars finns uppställda samt att infordra upplysningar från den som anordnar spelet eller låtit ställa upp automaten (7 § 2 st). För att få tillträde till lokaler och platser samt för att få upplysningar får socialnämnden förelägga vite samt, för att bereda sig tillträde, anlita biträde av polisen (8 §). Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet anordnar automatspel eller låter ställa upp en spelautomat i strid mot 3 § eller bryter mot meddelade föreskrifter döms, om gärningen inte är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader (9 §).

För den här typen av automatspel har kritiken gällt främst att det förekommer olagligt spel och att spel förekommer i olämpliga miljöer. Det olagliga spelet består bl.a. i spel om pengar på s.k. pokermaskiner och fruktmaskiner. Spelanordnaren och spelaren kommer då överens om att penningvinster skall utgå vid erhållandet av vissa kombinationer.

Som framgår av lagtexten är automatspelslagen en social skyddslagstiftning som har till syfte att motverka uppkomsten av olämpliga miljöer för barn och ungdomar. Av utredningens undersökningar framgår att förströelsespelen utgör ett stort problem, främst i storstadsregionerna genom att många ungdomar förstör sin ekonomi och därmed riskerar att dras in i kriminalitet. Det är således angeläget att lagstiftningen på området är tydlig och ändamålsenlig.

I direktiven anges att utredningen skall lämna förslag till hur lotterilagen och automatspelslagen kan föras samman i lotterilagen samt ge förslag till bestämning och reglering av automatspel. Kritiken mot nuvarande ordning går bl.a. ut på att lagstiftningen är svåröverskådlig, svårtillämpad och uddlös. Enligt utredningens mening är det mot denna bakgrund av stort värde, särskilt på automatspelsområdet, att åstadkomma en enhetlig reglering. Från kommunernas sida har man ställt sig tveksam till en integrering av automatspelslagen i lotterilagen och menat att det finns risk att en gemensam lagstiftning med en central tillsynsmyndighet skulle minska kommunernas inflytande med allvarliga sociala konsekvenser som följd. Utredningen anser att det är angeläget att bibehålla ett starkt kommunalt inflytande beträffande automatspel. Utredningen är dock av den mening att detta mycket väl kan ske inom ramen för en gemensam lag om automatspel och förordar att lotterilagen och automatspelslagen sammanförs i en lag. Utredningen lägger dock inte nu fram något förslag härom utan återkommer till frågan i slutbetänkandet. Det betyder samtidigt att de nu framlagda förslagen från lagteknisk synpunkt bör behandlas som ett provisorium.

Som ovan nämnts förekommer i stor utsträckning spel om pengar på spelautomater för s.k. förströelsespel. Det är naturligtvis praktiskt omöjligt att helt förhindra att spelare och spelanordnare avtalar om penningutbetalning i anslutning till spelen. Däremot anser utredningen att man i stor utsträckning kan eliminera risken för dylikt illegalt spel genom att förhindra att tillstånd ges för automater av den typ som pokermaskiner representerar, dvs. automater där spelförloppet till huvudsaklig del är beroende av slumpen. Frågan om förbud för sådana automater har tidigare övervägts i lagstiftningssammanhang bl.a. i samband med ändringar i automatspelslagen år 1990 (prop. 1989/90:46, SFS 1990:104). Detta ledde fram till bl.a. införandet av bestämmelserna i 4 § om att socialnämnden vid tillståndsprövningen skall bedöma risken för att en spelautomat används för annat ändamål än som avses med ansökan och särskilt beakta spelens beskaffenhet. Föredragande statsrådet anförde därvid bl.a.

Som jag inledningsvis har berört har det illegala spelet på vissa platser fått sådan omfattning att det är ytterst angeläget att komma till rätta med denna verksamhet. Från denna synpunkt finns starka skäl som talar för att förbjuda spelautomater som är särskilt ägnade för hasardspel. För vissa fall där det inte finns någon egentlig risk för att otillåtet spel skulle förekomma skulle dock ett sådant generellt förbud vara alltför långtgående. Därtill kommer svårigheten att utforma en eventuell förbudslagstiftning på ett tillräckligt effektivt sätt.---

Med hänsyn till det anförda har jag funnit att något generellt förbud mot vissa typer av automatspel inte bör införas. I stället är den lösning som föreslås i promemorian att föredra. Den innebär

att spelautomatens konstruktion och möjligheterna att använda den för hasardspel skall beaktas vid tillståndsprövningen. Enligt förslaget skall tillståndsmyndigheten vid prövningen ta hänsyn till risken för att apparaten kommer att användas för annat ändamål än den är avsedd för. Vid denna bedömning skall spelens beskaffenhet beaktas särskilt. Vid prövningen skall således hänsyn kunna tas till om ansökan gäller en spelautomat som är särskilt ägnad att användas för hasardspel eller som erfarenhetsmässigt ofta används för sådant spel.---

Jag har redan nämnt att det framför allt är de s.k. pokermaskinerna som har en sådan konstruktion att de är särskilt lämpade att användas för otillåtet spel om pengar och som också i mer eller mindre organiserade former kommer till användning för sådant spel. Med hänsyn till den omfattning som det illegala spelet uppenbarligen har fått bör det praktiska resultatet av mitt förslag bli att tillstånd som avser sådana apparater i princip inte bör meddelas.

Såvitt utredningen har kunnat utröna har 1990 års lagstiftningsingripande inte medfört någon minskning av det illegala spelet på förströelseautomater. Nya tillstånd till spel på pokermaskiner o.dyl. torde visserligen inte ges i någon nämnvärd utsträckning. Däremot kvarstår till stor del tidigare meddelade tillstånd. Dessa är i regel inte tidsbegränsade och återkallelse har inte ansetts kunna ske enbart på den grunden att förutsättningarna för tillstånd inte föreligger efter 1990 års ändringar (RÅ 1995 ref. 10). Det viktigaste nu är således att se till att gällande tillstånd upphävs. Utredningen återkommer till detta (avsnitt 4.6). Det är också viktigt att i lagtexten tydligare markera att tillstånd inte skall ges för automater av ifrågavarande typ. Det bör vidare öppnas möjlighet för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om typgodkännande och märkning. Dessutom bör Lotteriinspektionen få i uppgift att utöva central tillsyn över lagens tillämpning. Utredningen återkommer till detta (avsnitt 4.5).

Förslagen föranleder införandet av en ny paragraf, 3 a §, i automatspelslagen.

4.4 Lottförsäljningsautomater

Utredningens förslag: Utredningen lämnar inte nu några förslag om lottförsäljningsautomater utan återkommer i slutbetänkandet till frågan om lottförsäljningsautomater utrustade med slumpvalsgenerator eller elektroniskt minne skall tillåtas.

Lottförsäljningsautomater räknas sedan gammalt inte till automatspelen eftersom något spel i vanlig mening inte är möjligt på dessa automater.

En lottförsäljningsautomat utgör enligt lotterilagen ett s.k. egentligt lotteri. Den skall förse deltagaren med en lottsedel som antingen är en vinstlott eller en nitlott. I nu gällande lotterilag är elektroniska lottförsäljningsautomater inte tillåtna. I 4 § andra stycket lotterilagen anges nämligen – förutom att automaten skall förse deltagaren med en lottsedel – att lottförsäljningsautomaten inte får vara utrustad med en slumpvalsgenerator eller ett elektroniskt minne. Anledningen härtill var, enligt vad som uttalades i prop. 1993/94:182 s. 23, "att lottförsäljningsautomater med sådan utrustning till förväxling liknar" de värdeautomater som infördes.

Från folkrörelsernas sida har framförts önskemål om att få bedriva försäljning av lotter genom elektroniska lottförsäljningsautomater. Man har anfört att den automat man avser, Oasis-automaten, som tillhåller elektroniska skraplotter, inte i fråga om fördelningen av lotter påverkas av någon slumpvalsgenerator eller något elektroniskt minne. Det minne som finns i automaten används endast för att hålla reda på sålda och osålda lotter.

Hur fungerar då en lottförsäljningsautomat av typ Oasis och kan den i någon mån betraktas som en spelautomat?

Varje automat är kopplad till dels en huvuddator, som också kan fungera som lottförsäljningsautomat, dels en centraldator. Centraldatorn innehåller bl.a. minne, slumpvalsgenerator, programvara och säkerhetsutrustning. Lotterna förhandsdras i centraldatorn på så sätt att slumpgeneratorn och programvaran bestämmer vilka lotter som är vinstlotter respektive nitlotter, åsätter vinstlotterna ett vinstvärde samt lägger ut lotterna i nummerordning. Efter det att lotterna förhandsdragits sänds information härom till respektive försäljningsterminal. Det enda minne som finns i en lottförsäljningsautomat/terminal är ett lagringsminne. Själva slumpmomentet ligger i centraldatorn. När en lott har köpts är den förbrukad och kan inte komma åter i lotteriet, i likhet med vad som gäller i ett vanligt lotteri.

Varje automat innehåller tolv olika lotterier för lottköparen att välja mellan. Lottköparen gör sin insats via en sedelinmatare och väljer sedan det lotteri han vill köpa en lott i. Han tilldelas sedan den lott som ligger på tur och han kan således inte påverka vilken lott han får i lotteriet. Genom att skrapa på skärmen ser han om han har vunnit eller om han erhållit en nitlott. Om han vinner kan han antingen satsa vinsten på nya lotter eller välja att ta ut sin vinst. Tar han ut sin vinst får han ett vinstbevis ur automaten som han – vid mindre vinster – kan hämta ut på spelstället eller – vid högre vinster – skickar in till lotterianordnaren som därefter distribuerar vinsten till honom.

Den här typen av lottförsäljningsautomat är till det yttre lik en värdeautomat. Skillnaden ligger på den tekniska sidan genom att det inte

går att spela på Oasis-automaten på samma sätt som på en värdeautomat. I en värdeautomat finns ett program i själva spelautomaten och spelaren kan i viss mån påverka spelet genom att t.ex. stoppa spelet, "hålla" spelet eller välja storlek på sin insats genom att t.ex. dubbla denna. För lottköparen/spelaren måste dock skillnaden mellan de olika automaternas funktioner framstå som förhållandevis liten; man gör sin insats och erhåller vid vinst ett värdebevis. För honom kan det också vara vilseledande om automattyperna liknar varandra till det yttre. Det bör i sammanhanget påpekas att vinståterbetalningsandelen är betydligt lägre för lottförsäljningsautomaten än för värdeautomaten.

Utredningen har i det föregående föreslagit stora förändringar i fråga om såväl värdeautomater som varuspelsautomater. Det är mot denna bakgrund tveksamt om man samtidigt bör ge klartecken till en ny typ av automat som åtminstone till det yttre liknar värdeautomaten. Ställningstagandet i frågan bör i vart fall inte ske innan det finns underlag för en bedömning av spelmarknadens utveckling med avseende på nya tekniker bl.a. Internet. Utredningen kommer att behandla denna fråga i slutbetänkandet och återkommer då till frågan om ny teknik för lottförsäljningsautomater.

4.5 Föreskriftsrätt, tillsyn och kontroll

Utredningens förslag: Regeringen eller den myndigheten som regeringen bestämmer får en generell föreskriftsrätt i fråga om automatspel enligt lotterilagen. Föreskrifterna får avse begränsningar som behövs för att verksamheten skall bedrivas på ett från allmän synpunkt lämpligt sätt.

Lotteriinspektionen skall utöva den centrala tillsynen över tillämpningen av automatspelslagen och de föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Av det föregående har framgått att utvecklingen på automatspelsmarknaden – främst vad avser teknik – medfört att tillämpningen av lotterilagen försvårats, inte minst på grund av lagens stora detaljrikedom. Mot denna bakgrund finns det starka skäl att se över lotterilagens och automatspelslagens tekniska konstruktion. I direktiven till lotterilagsutredningen har också angetts att utredningen skall lämna förslag till en teknikoberoende lagstiftning genom att ange hur lotterilagen om möjligt kan omformas till en ramlag i kombination med föreskrifter på lägre nivå än lag.

Utredningen har i det föregående föreslagit delegation av föreskriftsrätt i vissa bestämda avseenden (se avsnitt 4.1 och 4.3 samt 14 och 25 §§ lotterilagen och 3 a § automatspelslagen). Utredningen återkommer i slutbetänkandet till frågan om utformningen av en ramlag. Enligt utredningens mening finns det emellertid – med hänsyn till bl.a. svårigheterna att förutse den tekniska utvecklingen – anledning att redan nu införa också en generell rätt för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter i fråga om automatspel. Föreskriftsrätten bör gälla begränsningar som behövs för att verksamheten skall bedrivas på ett från allmän synpunkt lämpligt sätt.

Det finns anledning räkna med att föreskriftsrätten i stor utsträckning kommer att ligga på den centrala förvaltningsmyndigheten inom lotteriområdet, dvs. Lotteriinspektionen. Det är Lotteriinspektionen som har den centrala tillsynen över lotterilagen. Däremot har inspektionen inte några tillsynsbefogenheter enligt automatspelslagen. Om inspektionen tilläggs föreskriftsrätten i fråga om spel enligt den lagen bör inspektionen också ges en central tillsynsbefogenhet på området. Även andra skäl talar för att inspektionen får en sådan befogenhet. Som har framgått av den tidigare redogörelsen för förhållandena på förströelseautomatsidan behöver omfattande åtgärder vidtas för att komma till rätta med problemen. Det är då lämpligt att dessa åtgärder kan samordnas centralt.

Vad gäller tillståndsgivning, tillsyn och kontroll i övrigt av automatspel anser utredningen att det inte nu krävs några lagändringar och återkommer till detta i slutbetänkandet.

Utredningens förslag föranleder dels införandet av en ny paragraf i lotterilagen (37 a §), dels en ändring i 7 § automatspelslagen.

4.6 Gällande tillstånd – övergångsbestämmelser

Utredningens förslag innebär bl.a. att det inte längre blir möjligt att få tillstånd att anordna spel på vissa typer av automater. Det gäller dels varuspelsautomater beträffande vilka det finns en inte obetydlig risk att de kommer att användas för spel – direkt eller indirekt – om pengar, dels förströelseautomater som är av sådan beskaffenhet att spelets förlopp huvudsakligen är beroende av slumpen. I klartext innebär detta beträffande varuspelsautomaterna att automater som betalar ut smycken o.dyl. som kan användas för inväxling mot kontanter inte blir tillåtna och beträffande förströelseautomater att pokermaskiner, fruktmaskiner o.dyl. inte blir tillåtna.

Förslagen aktualiserar frågan hur man skall behandla gällande tillstånd. I fråga om varuspelsautomaterna är tillstånden begränsade till två år medan tillstånden för förströelseautomaterna löper utan tidsbegränsning. Det är som tidigare framhållits inte möjligt att låta sistnämnda tillstånd löpa vidare utan begränsning. Någon möjlighet för tillståndsmyndigheterna att återkalla tillstånden med stöd av gällande lagstiftning och de förslag som utredningen redovisat i det föregående torde inte föreligga mot bakgrund av rättsfallet RÅ 1995 ref. 10. Det finns anledning att här utveckla detta något.

Enligt 51 § lotterilagen får ett tillstånd återkallas om tillståndshavaren inte följer föreskrifterna i lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller om förutsättningarna för tillståndet inte längre finns. Enligt 6 § automatspelslagen får ett tillstånd återkallas på i huvudsak samma grunder. I rättsfallet RÅ 1995 ref. 10 fann Regeringsrätten att ett tillstånd att anordna spel på förströelseautomater inte kunde återkallas enbart på den grunden att de i lag föreskrivna villkoren för meddelande av sådant tillstånd sedermera hade skärpts. I målet hade en kommunal nämnd lämnat tillstånd till spel på bl.a. pokermaskiner och sedan lagstiftningen skärpts år 1990 (se avsnitt 4.3) – omprövat beslutet och bestämt att tillståndet inte skulle gälla sådana maskiner. Enligt nämnden fanns möjlighet att göra en sådan återkallelse på den grunden att förutsättningarna för tillståndet inte längre förelåg. Regeringsrätten konstaterade att det i övergångsbestämmelserna angavs att de nya återkallelsereglerna skulle gälla även beträffande de tillstånd som beviljats före ikraftträdandet. Att ett tillstånd, utan att de faktiska förhållandena ändrats, skulle kunna återkallas endast av det skälet att lagstiftaren velat att större restriktivitet för framtiden skulle iakttagas vid tillståndsprövningen skulle emellertid, framhöll Regeringsrätten, komma i konflikt med principerna för återkallelse av gynnande förvaltningsrättsliga beslut. Om lagstiftaren hade avsett att i strid med hittills tillämpade principer medge en omprövning även utan att ändring skett i fråga om de faktiska förhållandena hade detta enligt Regeringsrätten bort komma till uttryck i lagstiftningsärendet. Regeringsrätten anförde som sammanfattande bedömning att det inte påstås att tvingande säkerhetsskäl påfordrade en omedelbar återkallelse av tillståndet, att så borde ske därför att nämnden blivit vilseledd vid meddelandet av tillståndet eller att något annat lika viktigt skäl för en omedelbar återkallelse förelegat. Följaktligen kunde, enligt Regeringsrätten, en återkallelse meddelas endast på de i automatspelslagen angivna grunderna och dessa medgav inte att ett tillstånd återkallades enbart på den grunden att de i lag föreskrivna villkoren för meddelande av sådant tillstånd sedermera skärpts.

Av rättsfallet framgår således att det inte är möjligt att utan uttryckligt lagstöd återkalla ett gynnande förvaltningsbeslut av ifrågavarande

slag om det inte finns mycket starka skäl såsom tvingande säkerhetsskäl. Enligt utredningen är det givetvis – oavsett tyngden av de skäl som kan åberopas för ett omedelbart ingripande – angeläget att ett sådant ingripande ges ett tydligt lagstöd.

Den lagstiftning som aktualiseras bör innebära antingen att gällande tillstånd upphävs direkt genom lagbestämmelserna eller att tillståndsmyndigheten ges rätt att efter en prövning i varje enskilt fall upphäva tillstånd som strider mot lagen.

Lagstiftningsåtgärder av detta slag kan emellertid inte tillgripas utan vidare. Det är fråga om sådana begränsningar i av enskilda förvärvade rättigheter att man måste beakta reglerna om fri- och rättigheter i bl.a. regeringsformen (RF) och lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Också de EG-rättsliga aspekterna måste beaktas.

Av intresse i RF är i första hand 2 kap. 18 § som reglerar skyddet för egendomsrätt. Bestämmelserna i paragrafen innehåller dels ett skydd mot att genom expropriation eller annat sådant förfarande tvingas avstå egendom, såväl fast som lös, dels ett skydd mot rådighetsinskränkningar som dock bara gäller fast egendom. Skyddet innebär att ingrepp inte får ske utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen och att ersättning skall betalas för förluster som uppkommer på grund av ett ingrepp.

I förevarande fall är det närmast fråga om en rådighetsinskränkning; om tillståndet återkallas får tillståndshavaren inte använda sin egendom – automaterna – i en sådan verksamhet som är tillståndspliktig. Det har emellertid diskuterats om återkallelse av tillstånd skulle kunna jämsställas med tvångsöverföring av egendom (jfr SOU 1996:176 s. 100). Att bestämmelserna i 2 kap. 18 § RF skall ges ett så vidsträckt tillämpningsområde att tillstånd av förevarande slag omfattas av skyddet mot egendomsöverföring kan inte utläsas av lagtexten och inte heller av förarbetena (se SOU 1993:40 del A s. 46 f. och 89 ff. samt prop. 1993/94:117 s. 15 ff. och 49). Utredningen gör bedömningen att paragrafen inte är tillämplig i förevarande fall.

Ett skydd för enskild äganderätt gäller också enligt artikel 1 i tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Artikeln har följande lydelse:

Varje fysisk eller juridisk person skall ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folk-rättens allmänna grundsatser.

Ovanstående bestämmelser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att

reglera nyttjandet av viss egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter eller andra pålagor eller av böter och viten.

Återkallelse av tillstånd att bedriva ekonomisk verksamhet har i flera fall av Europadomstolen i Strasbourg ansetts falla under artikelns tillämpningsområde (se Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 1997, s. 317 f. och 326 f.). Av intresse är bl.a. rättsfallet *Tre Traktörer Aktiebolag mot Sverige* (Europadomstolens dom den 7 juli 1989, Ser. A Vol. 159). Fallet gällde indragning av tillstånd att på restaurang servera alkoholdrycker. Domstolen fann att det förelåg ett ingrepp i bolagets rätt att utnyttja sin egendom (andra stycket av artikeln) men ingreppet ansågs tillåtligt med hänsyn till det allmännas intresse.

Mot bakgrund av den praxis som utbildats i domstolen är det troligt att även återkallelse av tillstånd att anordna automatspel skulle anses utgöra en sådan nyttjanderättsinskränkning som faller inom tillämpningsområdet för artikelns andra stycke. Som tidigare har nämnts finns det ett starkt allmänintresse av att förbjuda förströelseautomater som utgör slumpspel. Sådana automater används i stor utsträckning för illegalt spel om pengar och bidrar därigenom till att skapa olämpliga miljöer särskilt för ungdomar. Även om det sålunda finns ett starkt allmänintresse är detta inte tillräckligt för att ingreppet skall anses konventionsenligt utan allmänintresset skall enligt de principer som Europadomstolen tillämpar vägas mot den enskilde ägarens intresse. En proportionalitetsbedömning skall således göras. Om en rimlig balans inte föreligger kan ingreppet strida mot artikeln. Vid bedömningen skall hänsyn tas till om den enskilde tillerkänns ersättning och till övriga omständigheter under vilka ingreppet sker (se Danelius, a.a. s. 320). I förevarande fall kan enligt utredningens mening den enskildes intresse av att få fortsätta använda de ifrågavarande förströelseautomaterna inte anses väga särskilt tungt. Som tidigare framhållits kan det knappast finnas något nämnvärt intresse hos spelarna att spela på en automat med ett spelförlopp som bestäms av slumpen och som inte ger någon vinst. Den som anordnar sådant spel torde därför inte kunna räkna med något större ekonomiskt utbyte av verksamheten. Om verksamheten inbegriper penningvinster kan utbytet däremot bli stort. Det intresse som kan föreligga att på så sätt använda automaterna för illegalt spel kan dock givetvis inte beaktas vid intresseavvägningen.

Det anförda leder fram till slutsatsen att konventionen inte hindrar att gällande tillstånd för de ifrågavarande förströelseautomaterna bringas att upphöra utan att ersättning utgår härför. Vidare bör det i och för sig vara möjligt att föreskriva att tillstånden skall upphöra i omedelbar anslutning till ändringslagens ikraftträdande. I det avseendet finns dock ett praktiskt problem. Det torde inte vara möjligt att i övergångsbe-

stämmelserna på ett tillräckligt tydligt sätt särskilja vilka förströelseautomattillstånd som skall upphöra att gälla vid ikraftträdandet och vilka som skall leva vidare. I själva verket är föreskriftsformen över huvud taget inte särskilt väl lämpad för en sådan särskiljning. Den enda framkomliga vägen synes vara att i övergångsbestämmelserna föreskriva att samtliga tillstånd upphör vid en viss tidpunkt och låta alla som är intresserade av att fortsätta verksamheten söka nytt tillstånd. Med en sådan ordning kan tillstånden inte upphöra i samband med ikraftträdandet utan en övergångsperiod behövs på åtminstone ett halvår. Om lagen träder i kraft den 1 juli 1999 bör övergångsperioden med hänsyn till bl.a. sommarsemestrar sträcka sig en bit in på år 2000, lämpligen t.o.m. utgången av mars månad. Med hänsyn till det illegala spel som förekommer har utredningen övervägt om det är möjligt att åtminstone i fråga om vissa typer av automater få till stånd en snabbare avveckling. En möjlighet skulle kunna vara att ge regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer rätt att meddela föreskrifter som innebär att tillstånd som avser vissa närmare angivna förströelseautomater av slumpspelskaraktär skall upphöra att gälla vid en tidigare tidpunkt. Utredningen har dock stannat för att inte lägga fram något sådant förslag.

Det hittills sagda har gällt tillstånd avseende förströelseautomater. När det gäller varuspelsautomaterna är tillstånden som nämnts f.n. tidsbegränsade till två år. Om något ingrepp inte görs i befintliga tillstånd utan dessa får gälla tillståndstiden ut torde det inte uppkomma någon konflikt med Europakonventionen. Det kan visserligen hävdas att spelanordnarna har haft anledning räkna med att få fortsätta den verksamhet som avses med tillståndet och således få förnyade tillstånd. Det är tveksamt om tillämpningsområdet för Europakonventionen sträcker sig så långt att även sådana förväntningar omfattas (jfr Danelius a.a. s. 318). I vart fall bör det efter en intresseavvägning finnas utrymme att inte förnya tillstånden utan att detta kommer i konflikt med konventionen. Verksamheten med de ifrågavarande varuspelsautomaterna bygger till stor del på ett inväxlingsförfarande mot kontanter som uppenbarligen står i strid med lagstiftarens intentioner. Den enskildes berättigade intresse är sålunda inte mycket starkare än i fråga om förströelseautomaterna. Mot detta står det allmännas intresse av att spel om kontanter, i den mån det skall förekomma, skall ske i därför avsedda former och under de förutsättningar som lagstiftaren ställt upp för sådant spel. Utredningen kommer sålunda fram till att det inte finns något hinder mot att låta gällande tillstånd löpa ut utan att förnyelse sker. Tillräcklig anledning att generellt upphäva tillstånden under löptiden föreligger inte enligt utredningens mening. Det kan dock vara lämpligt att tillståndsmyndigheten i kommande beslut begränsar tillståndstiden så att samtliga tillstånd har löpt ut vid utgången av år 2000. För att automatägarna

skall ha möjlighet att avveckla verksamheten på ett rimligt sätt bör skyldigheten att ha tillstånd för innehav av varuspelsautomater inte börja gälla förrän vid utgången av år 2001.

I övrigt bör de nya reglerna kunna börja tillämpas omedelbart vid lagens ikraftträdande, dvs. den 1 juli 1999. Det gäller bl.a. förbudet mot inväxling av varuvinster o.dyl. mot kontanter.

Slutligen vill utredningen i korthet beröra reglerna i 2 kap. 20 § RF om närings- och yrkesfrihet. Enligt paragrafen får begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke införas enbart för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag. De begränsningar som utredningen föreslår torde i och för sig vara att hänföra till begränsningar i näringsfriheten. De föreslagna begränsningarna införs emellertid, som framgått av det föregående, för att skydda angelägna allmänna intressen, nämligen att skydda spelarna, särskilt de unga spelarna, från att utsättas för alltför starka spelincitament. Det bör också framhållas att begränsningarna i princip motsvarar dem som redan gäller på området och att de är av samma karaktär som finns på en rad andra näringsområden. EG-domstolen i Luxemburg har också i ett förhandsavgörande angående lotterier (det s.k. Schindlerfallet) uttalat att de nationella myndigheterna har ett tillräckligt spelrum att bestämma vad som behövs för att skydda spelarna och att därvid inskränka eller förbjuda lotteriverksamhet, förutsatt att begränsningarna eller förbudet inte diskriminerar medborgare i andra EU-länder. Det kan mot denna bakgrund inte finnas något hinder vare sig på grund av 2 kap. 20 § RF eller på grund av Europarätten i övrigt att införa de föreslagna begränsningarna.

5 Författningskommentar

5.1 Förslaget till lag om ändring i lotterilagen

14 §

Enligt de nya bestämmelserna i första stycket skall varuspelsautomater vara av godkänd typ. Sådana automater skall inte godkännas om det på grund av deras beskaffenhet eller beskaffenheten av de varor som används som vinster finns en inte obetydlig risk att automaterna kommer att användas för spel – direkt eller indirekt – om pengar. En samlad bedömning av risken skall alltså göras på grundval av beskaffenheten av dels automaten, dels varorna. Vad beträffar automaternas beskaffenhet är av intresse bl.a. i vilken grad vinstmöjligheterna är beroende av slumpen respektive spelarens skicklighet; en hög grad av slump torde tala för en ökad risk för spel om pengar. Det finns också anledning att beakta automaternas utseende så att det i detta avseende upprätthålls en tydlig skillnad i jämförelse med värdeautomaterna. Något särskilt typgodkännande av varorna skall inte ske utan typgodkännandet av en automat får normalt innefatta ett ställningstagande till vilka varor som skall få förekomma som vinster.

Som framgår av sista meningen i första stycket skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela närmare föreskrifter om typgodkännande av varuspelsautomater. Det är således en skyldighet för regeringen att se till att sådana föreskrifter meddelas. Avsikten är att föreskrifterna så långt möjligt skall ange vilka typer av automater som är godkända så att en prövning i det enskilda fallet blir obehövlig. Om detta inte är möjligt får i föreskrifterna anges i vilka fall en sådan prövning skall ske. Prövningen sker då enligt 46 §.

25 §

Enligt *första stycket punkt 1* är det en förutsättning för tillstånd att automaterna är typgodkända. Vad som bör gälla i fråga om typgodkännande har behandlats i kommentaren till 14 §.

I *punkt 2* anges att spel får anordnas i samband med tivoli eller liknande. Som spelplats gäller alltså i första hand nöjesfält med den för

tivoli typiska uppsättningen av nöjesattraktioner såsom karuseller, skjutbanor o.dyl. Med "liknande" avses sådana marknader, festivaler o.dyl. som delvis har tivolikaraktär. Det är givetvis inte tillräckligt att det finns några enstaka marknadsnöjen utan tivolidelen måste i sig kunna liknas med ett tivoli. Gränsen får vid behov läggas fast tydligare genom föreskrifter enligt andra stycket.

I *punkt 5* har alternativet med något annat "kännetecken" än namn slopats (jfr dock andra stycket).

Enligt *andra stycket* delegeras föreskrifträtt i fråga om spelplats och speltid samt märkning av spelautomaterna. Föreskrifterna kan gå i såväl utvidgande som begränsande riktning. Vad gäller spelplats innebär detta bl.a. att det blir möjligt att genom föreskrifter ge utrymme för spel på andra platser än på tivolin eller liknande. Detta kan bli aktuellt i fråga om varuspelsautomater beträffande vilka man inte rimligen kan räkna med att någon inväxling av varor mot pengar kommer att ske. Som exempel kan nämnas automater med vinster som har mycket lågt värde.

I första stycket anges inte något uttryckligen om speltid men genom att det i *punkt 2* anges "i samband med" kommer en tidsfaktor in i bilden. Spel på varuspelsautomater bör inte kunna ske på tider då nöjesfältet i övrigt är stängt. Detta kan vid behov regleras med stöd av andra stycket.

Vad gäller märkning av varuspelsautomaterna finns bestämmelser i första stycket 5. Enligt förslaget skall automaterna förses med tillståndshavarens namn. Som anförts i den allmänna motiveringen är det viktigt att så sker. Det kan dock inte uteslutas att det finns fall där en märkning framstår som onödig. Föreskrifträtten enligt andra stycket kan användas för att medge undantag från dessa bestämmelser om en märkning framstår som onödig. Å andra sidan kan det finnas behov av att införa en skyldighet att märka automaterna så att det tydligt framgår att automaten är typgodkänd. Bestämmelsen i andra stycket ger möjlighet att införa en sådan märkningsskyldighet. Skyldigheten behöver inte gälla generellt utan kan inriktas på sådana automater beträffande vilka det från kontrollsynpunkt finns ett påtagligt behov av märkning.

27 §

I *första stycket punkt 1* har tillagts att tillstånd får ges om spelet anordnas i samband med bingospel. Avsikten är att uttrycket "i samband med" skall förstås så att automatspelet får pågå bara under den tid då bingospel pågår.

I *punkt 2* har högsta insatsen ändrats från 1/6 500 till 1/7 000 basbelopp.

Enligt *punkt 3* skall värdet av högsta vinsten uppgå till högst hundra gånger insatsen mot tidigare tvåhundra gånger insatsen.

I en ny *punkt 5* har som förutsättning för tillstånd angetts att vinster-
na betalas ut i form av värdebevis.

27 a §

I paragrafen, som är ny, ges regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer en generell rätt att i fråga om automatspel meddela föreskrifter som avviker från lagens bestämmelser. Som förutsättning härför gäller dels att föreskrifterna innebär begränsningar, dels att begränsningarna behövs för att verksamheten skall bedrivas på ett från allmän synpunkt lämpligt sätt. Det sistnämnda rekviset är hämtat från 10 §. Avsikten är att föreskrifterna skall motverka att automatspel för med sig skadeverkningar av ekonomisk, social eller personlig natur (jfr prop. 1981/82:170 s. 118 f). Som framhållits i den allmänna motive-
ringen kan det vara lämpligt att spel på värdeautomater i samband med bingospel regleras närmare med stöd av denna paragraf.

28 §

I paragrafen har den ändringen gjorts att även varuspelsautomater omfattas av krav på tillstånd för innehav.

29-31 §§

I paragraferna har gjorts följdändringar med anledning av att 28 § ändrats så att varuspelsautomater i princip omfattas av krav på tillstånd för innehav.

37 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller ett förbud mot att till kontanter växla vinster som utgörs av annat än kontanter. Förbudet riktar sig inte bara mot anordnaren utan också mot den som innehar den plats där lotteriet tillhandahålls eller som bedriver näringsverksamhet där. Med att någon innehar en plats avses inte bara innehav på grund av äganderätt utan också innehav på grund av nyttjanderätt e.d. Med plats avses även lokal.

47 §

I paragrafen har gjorts följdändringar med anledning av att 28 § ändrats så att varuspelsautomater i princip omfattas av krav på tillstånd för innehav.

54 §

I en ny punkt 3 har straffbelagts brott mot 37 a §, dvs. mot förbudet att växla vinster mot kontanter. Vidare har en följdändring gjorts med anledning av att 28 § ändrats så att varuspelsautomater i princip omfattas av krav på tillstånd för innehav.

5.2 Förslaget till lag om ändring i lagen om anordnande av visst automatspel

3 a §

I paragrafen, som är ny, anges i första stycket som huvudregel att tillstånd inte får avse spelautomater som är av sådan beskaffenhet att spelets förlopp huvudsakligen är beroende av slumpen. Avsikten är att tillstånd inte skall ges för s.k. pokermaskiner och fruktmaskiner men däremot för t.ex. flipperspel. För att tillstånd skall kunna ges krävs det således att spelarens skicklighet och inte slumpen är avgörande för hur spelet kommer att gå.

I andra stycket delegeras föreskriftsrätt beträffande typgodkännande och märkning av förströelseautomater. Det blir alltså möjligt för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att införa krav på sådana åtgärder.

7 §

Bestämmelsen i första stycket är ny och innebär att Lotteriinspektionen tilläggs den centrala tillsynen över lagens tillämpning.

Kommittédirektiv

Översyn av lotterilagstiftningen

Dir 1997:112

Beslut vid regeringssammanträde den 9 oktober 1997

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas med uppdrag att göra en översyn av lotterilagen (1994:1000). Utredaren skall i huvudsak

- lämna förslag till en teknikoberoende lagstiftning genom att ange hur lotterilagen om möjligt kan omformas till en ramlag i kombination med föreskrifter på en lägre nivå än lag eller se över lotterilagens definitioner, begrepp och tillämpningsområden
- lämna förslag till hur lotterilagen och lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel kan föras samman i lotterilagen samt ge förslag till bestämning och reglering av automatspel
- utreda om lotterilagen behöver anpassas till EG-rätten
- analysera utvecklingen av spel över Internet m.m. och bedöma om det är möjligt och om det finns behov av att förhindra spel över Internet m.m. från utlandet.

Den grundläggande principen att överskottet från spel- och lotteriverksamhet skall tillfalla det allmänna eller allmännyttiga ändamål ligger fast. Fördelningen mellan och förutsättningarna för staten, hästsporten och folkrörelserna att bedriva spel- och lotteriverksamhet skall inte behandlas.

Utredarens uppdrag skall vara slutfört senast den 1 oktober 1998.

Bakgrund och behovet av en ny lotterilag

Den nu gällande lotterilagen (1994:1000) trädde i kraft den 1 januari 1995 (prop. 1993/94:182, bet. 1993/94:KrU32, rskr. 1993/94:415) och ersatte 1982 års lotterilag.

Lotterilagen är i princip en förbudslagstiftning. Utgångspunkten i lagen är att lotteriverksamhet är förbjuden, men det medges mer eller mindre långtgående undantag för olika typer av spel och lotterier.

Vissa ändringar i lotterilagen trädde i kraft den 1 januari 1997 (prop. 1996/97:7, bet. 1996/97:KrU2, rskr. 1996/97:41, SFS 1996:1168). Syftet med dessa ändringar var främst att åtgärda brister i lagen i fråga om begreppen lotteri och automatspel. I propositionen angavs att en övergripande översyn måste göras av lotterilagen, trots att den bara varit i kraft under kort tid.

Den tekniska utvecklingen och utvecklingen av nya produkter inom spelbranschen gör att det ständigt finns behov av att anpassa lotterilagen till nya spelformer. Lagen är detaljerad och många av lagens definitioner har en relativt snäv innebörd, vilket medför svårigheter för tillsynsmyndigheterna.

Utredningsuppdraget

Lagens struktur

Lotterilagen är uppbyggd efter tillämpningsområden, begrepp, krav och definitioner. Den är i flera fall anpassad till den teknik och utrustning som var känd och tillgänglig vid tidpunkten för lagens tillkomst. Den har vidare stor detaljrikedom. Lotterilagen måste i framtiden vara konstruerad så att ansvarig tillsynsmyndighet har möjlighet att möta den snabba tekniska utvecklingen utan att det löpande uppstår behov av justeringar i lagstiftningen. Utredaren skall lämna förslag till hur lotterilagen kan göras teknikoberoende. Mycket talar för att lagen skall utformas som en ramlagstiftning. Alternativt skall utredaren göra en teknisk översyn av definitioner, begrepp och tillämpningsområden med lotterilagens nuvarande struktur, eller föreslå en kombination av dessa möjligheter. En ramlag måste kopplas samman med att föreskrifter meddelas på ett annat sätt. För respektive nackdelarna skall redovisas.

Målet är att den nya lagkonstruktionen skall utformas så att den myndigheterna möjlighet att bedriva en effektiv kontroll och tillsyn av spel- och lotterimarknaden, och att det vid prövningen av ansökningar om tillstånd inte skall råda några tvivel om vad som är lagstiftarens mening.

Automatspel

Enligt 6 § lotterilagen avses med automatspel spel på mekaniska eller elektroniska spelautomater och enligt 24 a § får tillstånd till automatspel lämnas bara i fråga om varuspelsautomater, penningautomater, värdeautomater och skicklighetsautomater. I 2 § lotterilagen anges att lagen inte tillämpas på automatspel som inte ger vinst eller ger vinst

bara i form av frispel. Sådant spel på mekaniska eller elektroniska spelautomater som anordnas för allmänheten eller i annat fall anordnas i förvärvssyfte regleras i lagen om anordnande av visst automatspel, den s.k. automatspelslagen. Det finns alltså ett antal olika former av spelautomater vars definitioner vilar på olika grunder och regleras i två olika lagar. Den klassificering av spelautomater som görs i 6 § lotterilagen utgår från vilken typ av vinst som betalas ut och vilken nivå av skicklighet respektive slump som finns i spelet. Automatspelslagen är en social skyddslagstiftning som syftar till att skydda barn och ungdomar från olämpliga miljöer. Tillstånd till dessa förströelseautomater lämnas av kommunerna, vilka också ansvarar för tillsynen.

Moderna spelautomater är mycket flexibla och kan relativt enkelt justeras så att de anpassas till olika krav och definitioner. Det är viktigt att tillståndsgivningen är konsekvent och att den övergripande tillsynen av automatmarknaden är effektiv.

Utredaren skall lämna förslag till hur regleringarna i lotterilagen och automatspelslagen kan föras samman i lotterilagen.

Utredaren skall även lämna förslag till hur tillståndsgivning, kontroll och tillsyn skall organiseras. Utgångspunkten är att verksamheten även fortsättningsvis skall finansieras av avgifter.

Utredaren skall i perspektivet av vad som ovan sägs om lotterilagens struktur också se över dess automatbegrepp och definitioner. I arbetet skall bl.a. nedanstående beaktas. Varuspelsautomaten definieras i 6 § som en spelautomat som betalar ut vinst i form av varor och värdeautomaten definieras i samma paragraf som en spelautomat som betalar ut vinst bara i form av värdebevis, spelpoletter eller liknande. Tidigare utgjordes varuvinsterna i varuspelsautomaterna av nallar, klockor, chokladkakor och liknande. Nu utgörs vinsterna ofta av smycken i pollettform. Det förekommer ofta att varuvinsten systematiskt löses in till kontanter eller används som betalningsmedel på spelstället. Detta kan knappast ha varit lagstiftarens intention. Vinsten får i dessa fall karaktären av ett värdebevis och automaten karaktären av en värdeautomat.

Tillstånd att anordna spel på värdeautomater får enligt 27 § bara lämnas till ett spelföretag som ägs av staten. Lotteriinspektionen inkom den 6 maj 1997 med en skrivelse till regeringen i detta ärende. Lotteriinspektionen anser att lagen måste förtydligas så att en klar åtskillnad kan göras mellan varuspelsautomater och värdeautomater. Regeringen delar denna bedömning.

Tillstånd att anordna spel på värdeautomater får enligt 27 § ges om spelet anordnas i samband med hotell- och restaurangverksamhet, om det för denna finns tillstånd till servering av spritdrycker, vin eller starköl enligt alkohollagen (1994:1738). Detta ansågs innebära en viss

garanti för att verksamheten i lokalen bedrivs i ordnade former. Utredaren skall bedöma lämpligheten i att värdeautomatspel även får anordnas i samband med bingospel. Detta skulle kunna ge det lokala föreningslivet ökade inkomstmöjligheter.

Lottförsäljningsautomater

Utöver de automater som nämnts tidigare finns det även lottförsäljningsautomater. Sådana automater betalar inte ut någon vinst, utan förser efter betalning deltagaren med en lottsedel som antingen är en vinstlott eller en nitlott. Enligt definitionen i 4 § lotterilagen avses med en lottförsäljningsautomat en automat som inte är utrustad med slumpvalsgenerator eller elektroniskt minne. Försäljning av lotter i lottförsäljningsautomater regleras i 16 §, i avsnittet om egentliga lotterier. Traditionellt baseras egentliga lotterier på papperslotter. Nu behöver inte längre förhandsdragna lotterier tryckas på papper – på grund av den tekniska utvecklingen kan det göras på elektronisk väg. Denna typ av lottförsäljningsautomat är vid en strikt tolkning av lotterilagens definition inte tillåten, eftersom den innehåller ett elektroniskt minne.

Utredaren skall ge förslag till hur dessa moderna elektroniska lottförsäljningsautomater skall hanteras och regleras. Regleringen skall anpassas till utredningens förslag i övrigt. Det är dock av vikt att det principiella syftet bakom dagens lagstiftning bibehålls utan att för den skull möjligheten att använda ny teknik begränsas.

Spel på kredit

Enligt 37 § lotterilagen är det inte tillåtet för den som anordnar ett lotteri att lämna kredit för insatser i lotteriet. Härigenom kan man undvika att lottköparen sätter sig i skuld till lotterianordnaren. Den tekniska utvecklingen har medfört att spel och lotterier i dag även kan förmedlas via satellit, data-, kabel-TV- och telefonnät m.m. Genom att ringa s.k. betalsamtal är det möjligt att bedriva interaktivt spel, där skuldsättningen för kunden eller spelaren sker gentemot förmedlaren, dvs. i det här fallet teleoperatören. Spelaren kan skuldsätta sig vid denna typ av spel utan att anordnaren bryter mot lagen.

Spel bör inte kunna ske på kredit. Utredaren skall därför bedöma om det är möjligt och lämpligt att i lagen begränsa denna typ av kreditgivning. Även andra frågeställningar kring spel på kredit skall belysas och förslag skall lämnas om hur detta skall regleras.

Åldersgränser

I 35 § lotterilagen föreskrivs sedan den 1 januari 1997 att den som anordnar vadhållning i samband med hästtävling, eller anordnar automatspel, roulettspel, tärningsspel eller kortspel inte får låta någon som är under 18 år delta i lotteriet. Detsamma gäller för den som är ombud för den som anordnar lotteriet. Förbudet är inte straffsanktionerat. I koncessionen till AB Svenska Spel anges att personer under 18 år inte får erbjudas att delta i Oddset-spel. AB Svenska Spel tillämpar dessutom frivilligt en 18-års gräns för spelet Lotto Express. Bingohallar tillämpar sedan länge en 18-årsgräns.

Utredaren skall bedöma om dessa krav bör skärpas och föras samman och återges i lotterilagen.

"Stimulanslotterier"

Lotterilagen slår fast att en förutsättning för ett egentligt lotteri är att värdet av vinsterna i lotteriet motsvarar minst 35 procent och högst 50 procent av insatsernas värde. Dessa begränsningar är uppställda för att lotteriverksamheten skall kunna ge skälig avkastning och att utrymmet att konkurrera med höga vinstandelar skall vara begränsat.

I vissa fall kan det finnas andra syften än ekonomiska med en lotteriverksamhet. Genom att en aktivitet kopplas samman med ett lotteri kan man stimulera grupper av människor att delta i aktiviteten. Motionsbingo och spridande av konst är exempel på denna typ av aktiviteter. Vinster och vinstandelar är vid dessa arrangemang inte det primära, utan aktiviteten är viktigare än själva förvärvssyftet. Det kan finnas behov av att dela ut hela insatsbeloppet i vinster. Lagen medger dock att högst 50 procent av insatserna delas ut.

Utredaren skall bedöma om det finns behov att i särskilda fall kunna göra undantag från denna reglering för att stimulera vissa typer av lotterier.

Svenska statens premieobligationslån

Premieobligationen ges ut av staten via Riksgäldskontoret. Obligationen har ingen kupongränta. I stället lottas räntan ut 2-3 gånger per år.

Enligt 2 § lotterilagen gäller lagen inte svenska statens premieobligationslån. Utredaren skall bedöma huruvida denna ordning bör ändras.

Teknisk utveckling och internationalisering

Spel- och lotterimarknaden i Sverige är i princip fördelad mellan staten, hästsporten och folkrörelserna. För att kunna bevara denna inhemska

ordning är marknaden beroende av ett väl fungerande gränsskydd. Lotterilagen föreskriver att det inte är tillåtet att främja ett utom landet anordnat lotteri. Det är dock inte förbjudet att delta i ett sådant. EG-kommissionen deklarerade år 1992 att den inte har för avsikt att harmonisera medlemsländernas lagstiftningar inom detta område.

EG-domstolen har i mål C-275/92 (det s.k. Schindlerfallet) uttalat att nationella myndigheter måste ha ett tillräckligt utrymme för att avgöra vad som krävs för att skydda spelarna och för att upprätthålla ordningen i samhället, när det gäller sättet på vilket spel bedrivs, storleken på insatserna och användandet av de vinster som genereras. Således får de nationella myndigheterna bedöma om det är nödvändigt att begränsa eller förbjuda spelverksamhet, förutsatt att dessa restriktioner inte är diskriminerande. EG-domstolen räknar upp flera faktorer som berättigar nationella myndigheter att ha ett sådant handlingsutrymme. Först nämner domstolen de moraliska, religiösa och kulturella aspekterna. Vidare betonas den stora risken för bedrägeri och annan illegal verksamhet. Därutöver får hänsyn tas till de skadliga effekter som spelande kan föra med sig för enskilda individer och därtill knutna sociala konsekvenser. Domstolen lägger dessutom vikt vid att lotterier ger betydande bidrag till ideell verksamhet.

Utredaren skall bedöma om den svenska lotterilagstiftningen bör anpassas för att tillmötesgå de EG-rättsliga kraven samtidigt som den svenska marknadsordningen och ett fungerande gränsskydd kan upprätthållas.

Den tekniska utvecklingen inom datakommunikationsområdet går mycket fort. Gränsöverskridande spel och lotterier erbjuds redan i dag, och med största säkerhet i större omfattning i framtiden, via Internet och annan data- och telekommunikation. Det statliga spelbolaget Veikkaus Oy i Finland erbjuder sedan våren 1997 spel över Internet. Spelet vänder sig dock endast till den egna befolkningen och inte till andra länder. Veikkaus och de finska myndigheterna ser Internet som endast ytterligare en försäljningskanal. Ett flertal svenska aktörer förväntas i framtiden vilja ha samma möjlighet att distribuera spel och lotterier, även om det begränsas till den egna befolkningen. Regeringen beslutade i september 1997 att tillåta AB Trav och Galopp bedriva testförsäljning av spel över Internet till personer inom Sverige. Testverksamheten skall utvärderas av Lotteriinspektionen och resultatet användas av utredningen.

Utredaren skall bedöma huruvida det är möjligt och om det finns behov av att via lotterilagstiftningen förhindra spel över Internet och annan data- och telekommunikation, som förmedlas från utlandet. Vidare skall utredaren analysera utvecklingen av spel över Internet m.m.

För- och nackdelar med denna nya försäljningskanal skall redovisas. Även ett förslag till hur detta bör regleras skall lämnas.

Grundläggande princip och struktur för lotterilagstiftningen

Den av riksdagen fastställda grundläggande principen att behållningen av lotterier och spel skall tillfalla det allmänna eller allmännyttiga ändamål ligger fast. Spel- och lotterimarknaden skall i allt väsentligt vara förbehållen staten, hästsporten och folkrörelserna. Förutsättningarna för staten och folkrörelserna att bedriva spel- och lotteriverksamhet skall inte behandlas. Tillståndsgivningens grundläggande struktur skall inte förändras.

Övrigt

Utredaren är oförhindrad att, med anledning av sitt uppdrag, ta upp sådana frågor och lägga fram de förslag han anser motiverade.

Utredningsarbetet

Utredaren bör ta del av tidigare gjorda utredningar inom området. Han bör även hålla sig underrättad om utvecklingen på spel- och lotterimarknaden. Inom ramen för storstadsdelegationen, vilket är en sammanslutning av landets större städer för erfarenhetsutbyte och diskussion av socialpolitiska frågor, diskuteras automatspelsärenden av handläggare av serverings- och automatspelsärenden i landets största kommuner. Deras kunskap kring lotterilagen och automatspelslagen skall inhämtas. I delar som rör användningen av informationsteknologi skall samråd ske med IT-kommissionen (SB 1995:01). Vid analyser och bedömningar av spel över Internet m.m. bör utredaren samråda med Utredningen om samordning av lagstiftning för radio, TV och televerksamhet (Ku 1997:05).

Utredaren avgör om det är möjligt att utreda frågor som rör automatspel med förtur.

Vid de överväganden som utredaren skall göra gäller regeringens direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare om att redovisa regionalpolitiska konsekvenser (dir. 1992:50), pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23), redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (dir. 1994:124) och om att redovisa konsekvenserna för brottsligheten och brottsförebyggande arbete (dir. 1996:49).

Den afsluttede ...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Statens offentliga utredningar 1998

Kronologisk förteckning

1. Omstruktureringar och beskattning. Fi.
2. Tänder hela livet
– nytt ersättningssystem för vuxentandvård. S.
3. Välfärdens genusansikte. A.
4. Män passar alltid? Nivå- och organisations specifika processer med exempel från handeln. A.
5. Vårt liv som kön. Kärlek, ekonomiska resurser och maktdiskurser. A.
6. Ty makten är din ... Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige. A.
7. Översyn av rörelse- och tillsynsregler för kollektiva försäkringar. Fi
8. Alkoholreklam. Marknadsföring av alkoholdrycker och Systembolagets produkturval. S.
9. Integritet – Effektivitet – Skattebrott. Fi.
10. Campus för konst. U.
11. Fristående utbildningar med statlig tillsyn inom olika områden. U.
12. Självdeklaration och kontrolluppgifter
– förenklade förfaranden. Fi.
13. Säkrare kemikaliehantering. Fö
14. E-pengar – näringsrättsliga frågor. Fi.
15. Gröna nyckeltal – Indikatorer för ett ekologiskt hållbart samhälle. M.
16. När åsikter blir handling. En kunskapsöversikt om bemötande av personer med funktionshinder. S.
17. Samordning av digital marksänd TV. Ku.
18. En gräns – en myndighet? Fi.
19. IT och regional utveckling.
120 exempel från Sveriges län. K.
20. IT-kommissionens hearing om infrastrukturen för digitala medier. Andrakammarsalen, Riksdagen 1997-10-24. K.
21. Problem med inbäddade system inför 2000-skiftet. Hearing anordnad av IT kommissionen i samverkan med Industriförbundet och Statskontoret 1997-11-14. K.
22. Försäkringsgaranti.
Ett garantisystem för försäkringsersättningar. Fi.
23. Staten och exportfinansieringen. N.
24. Fiskeriadministrationen i ett EU-perspektiv.
Översyn av fiskeriadministrationen m.m. Jo.
25. Tre städer. En storstadspolitik för hela landet.
+ 4 st bilagor. S.
26. Från hembränt till Mariakliniken.
– fakta om ungdomar och svartspit. S.
27. Nya ledningsregler för bankaktiebolag och försäkringsbolag. Fi.
28. Läkemedel i vård och handel. Om en säker, flexibel och samordnad läkemedelsförsörjning. S.
29. 1976 års lag om immunitet och privilegier i vissa fall – en översyn. UD.
30. Utlandsstyrkan. Fö.
31. Det gäller livet. Stöd och vård till barn och ungdomar med psykiska problem. + Bilaga. S.
32. Rättssäkerhet, vårdbehov och samhällsskydd vid psykiatrisk tvångsvård. S.
33. Historia, ekonomi och forskning.
Fem rapporter om idrott. In.
34. Företagare med restarbetsförmåga. S.
35. Förordningar till miljöbalken. + Bilagor. M.
36. Identifiering och identitet i digitala miljöer
– Referat från en hearing den 12 november 1997. IT-kommissionens rapport 4/98. K.
37. Den framtida arbetsskadeförsäkringen. S.
38. Vad får vi för pengarna? – Resultatstyrning av statsbidrag till vissa organisationer inom det sociala området. S.
39. Det finsk-svenska gränsälvsamarbetet. M.
40. BROTTSOFFER.
Vad har gjorts? Vad bör göras? Ju.
41. Läkemedelsinformation för alla. S.
42. Försvarsmaktsgemensam utbildning för framtida krav. Fö.
43. Hur skall Sverige må bättre?
– första steget mot nationella folkhälsomål. S.
44. En samlad vapenlagstiftning. Ju.
45. Sotning i framtiden. Fö.
46. Om buggning och andra hemliga tvångsmedel. Ju.
47. Bulvaner och annat. Ju.
48. Kontrollrad och ifrågasatt?
– intervjuer med personer med funktionshinder. S.
49. Konsekvenser av att taxfreeförsäljningen avvecklas inom EU. K.
50. De 39 stegen. Läkemedelsutredningar under 1900-talet och annat underlagsmaterial till Läkemedel i vård och handel, SOU 1998:28. S.
51. Vuxenutbildning och livslångt lärande.
Situationen inför och under första året med kunskapslyftet. U.
52. Utstationering av arbetstagare. A.
53. Ta vara på möjligheterna i Östersjöregionen. N.
54. Hur offensiv IT-användning kan skapa tillväxt för mindre företag. Ett rådslag anordnat av IT-kommissionen på uppdrag av Kommunikationsdepartementet, Närings- och handelsdepartementet och Industriförbundet.
Rotundan, Rosenbad 1997-11-18. K.
55. Demokratins räckvidd. Dokumentation från ett seminarium. Demokratiutredningens skriftserie. SB.

Statens offentliga utredningar 1998

Kronologisk förteckning

56. Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresa och tillfälligt arbete. Fi
 57. DUKOM Distansutbildningskommittén. Utvärdering av distansutbildningsprojekt med IT-stöd. U.
 58. IT och nationalstaten. Fyra framtidsscenerier. IT-kommissionens rapport 6/98. K.
 59. Räddningstjänsten i Sverige – Rädda och Skydda. Fö.
 60. Kring Hallandsåsen. M.
 61. Livsmedelstillsyn i Sverige. Jo.
 62. Kampanj med kunskaper och känslor. Om kärnavfallsomröstningen i Malå kommun 1997. M.
 63. En god affär i Motala. Journalisternas avslöjanden och läsarnas etik. Demokratiutredningens skriftserie. SB.
 64. Bättre och mer tillgänglig information. Småföretagsdelegationens rapport 2. N.
 65. Nya tider, nya förutsättningar... IT-kommissionens rapport 8/98. K.
 66. FUNKIS – funktionshindre elever i skolan. U.
 67. Socialavgiftslagen. S.
 68. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 1998. M.
 69. Lämplighetsprövning av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg. U.
 70. Skolan, IT och det livslånga lärandet. Hearing anordnad av Utbildningsdepartementet och IT-kommissionen, Rosenbad 1997-12-04, IT-kommissionens rapport 7/98. K.
 71. Den kommunala revisionen - ett demokratiskt kontrollinstrument. In.
 72. Kommunala finansförbund. Fi.
 73. Organisationer Mångfald Integration – Ett framtida system för statsbidrag till invandrarans riksorganisationer m.fl. In.
 74. Styrningen av polisen. Ju.
 75. Djurförsök. Jo.
 76. Idrott och motion för livet. Statens stöd till idrottsrörelsen och friluftslivets organisationer. In.
 77. Kompetens i småföretag. Småföretagsdelegationens rapport 3. N.
 78. Regelförenkling för framtiden. Småföretagsdelegationens rapport 4. N.
 79. IT och regional utveckling. erfarenheter från tre hearingar under mars 1998. IT-kommissionens rapport 9/98. K.
 80. Bostadsrättsregister. Ju.
 81. Användningen av vissa statsflygplan, m.m. SB.
 82. Försäkringsföreningar – ett reformerat regelsystem. Fi.
 83. DUKOM Distansutbildningskommittén. På distans utbildning, undervisning och lärande. Kostnadseffektiv distansutbildning. U.
 84. DUKOM Distansutbildningskommittén. Flexibel utbildning på distans. U.
 85. Att rösta med händerna. Om stormöten, folkomröstningar och direktdemokrati i Schweiz. SB.
 86. Utvecklingssamarbete på rättsområdet. Östeuropa. Ju.
 87. Premiensionsmyndigheten. Fi.
 88. Domaren och Beredningsorganisationen - utbildning och arbetsfördelning. Ju.
 89. Greppet – att vända en regions utveckling. Rapport från Söderhamnskommittén. N.
 90. Steget före. Nedslag i det lokala brottsförebyggande arbetet. Ju.
 91. Nya grepp – kommunal förnyelse och kompetensutveckling. In.
 92. Goda idéer om småföretag och samverkan. Småföretagsdelegationens rapport 5. N.
 93. Kapitalförsörjning till småföretag. Småföretagsdelegationens rapport 6. N.
 94. Förslagskatalog. Småföretagsdelegationens rapport 7. N.
 95. Förstärkt skydd av skogsmark för naturvård. M.
 96. Naziguldet och Riksbanken. Interimrapport. UD.
 97. Gör barn till medborgare! Om barn och demokrati under 1900-talet. SB.
 98. Konkurrenslagens regler om företagskoncentration. + Bilaga. N.
 99. acceptera! Betänkande från den nationella samordningskommittén för Europaåret mot rasism. In.
 100. Har rasismen tagit slut nu? Bilaga till betänkande från den nationella samordningskommittén för Europaåret mot rasism. In.
 101. Det unga medborgarskapet. Dokumentation från ett seminarium. SB.
 102. Lekmannastyre i experternas tid. Dokumentation från ett seminarium. SB.
 103. Bemäktiga individerna. Om domstolarna, lagen och de individuella rättigheterna i Sverige. SB.
 104. Arbetsgivarens rehabiliteringsansvar. S.
 105. Minska regleringen av kommuner och landsting. In.
 106. Unga i ohälsöförsäkringen. Tid för aktivitet och utveckling. S.
 107. Främjandelagen – en översyn. A.
 108. Analysera mera. Jo.
-

Statens offentliga utredningar 1998

Kronologisk förteckning

109. Rättsinformation och IT. Rapport från två seminarier 1996 och 1998. IT-kommissionens rapport 10/98. K.
 110. Makes arvsrätt, dödsboförvaltare och dödförklaring. Ju.
 111. E-plikt. Att säkra det elektroniska kulturarvet. U.
 112. Resurser på lika villkor? U.
 113. I God Tro. Samhället och nyandligheten. S.
 114. Svenskan i EU. Hur vi kan främja kvaliteten på de svenska EU-texterna. SB.
 115. Distansarbete. A.
 116. Stoppreglerna. Fi.
 117. *Utgått*
 118. "Sustainable Sweden" – a SUCCESS story. Möjligheter och hinder för en internationalisering av ett svenskt miljöanpassat näringsliv. + Bilaga. N.
 119. Kommunal uppdragsverksamhet 1998. In.
 120. Efterlevandepension. En anpassning till det reformerade ålderspensionssystemet. S.
 121. Arbetsförhållanden och attityder. – professionellas möten med personer med funktionshinder. S.
 122. E-pengar – civilrättsliga frågor m.m. Fi.
 123. Folkkrättslig status m.m. Fö.
 124. Demokrati på europeisk nivå? Demokratiutredningens skriftserie. SB.
 125. Statens museer för världskultur. Ku.
 126. Beskattning utan taxfree. Fi.
 127. Tullagens överklaganderegler m. m. vid en omorganisation av Tullverket. Fi.
 128. Forskningspolitik. U.
 129. Svensk sjöfartsnäring hot och möjligheter. K.
 130. Kärnavfall och Säkerhet. Rapport från ett seminarium om säkerhetsanalys av slutförvaringen av använt kärnbränsle. M.
 131. CSN – En myndighet i ständig förändring. U.
 132. En granskning av Estoniakatastrofen och dess följder. K.
 133. God etik på nätet. IT-kommissionens rapport 11/98 K.
 134. Läsarna och demokratin – ett brev till det läsande Sverige. SB.
 135. Domstolsorganisationen – sammanställning av grundmaterial från 1995 års Domstolskommitté. Ju.
 136. Redovisning och aktiekapital i euro. Ju.
 137. Miljö i grund och botten – erfarenheter från Hallandsåsen. M.
 138. Kvinnor, män och funktionshinder. S.
 139. En särskild utsatthet. Om personer med funktionshinder från andra länder. S.
 140. Effektivitet och kvalitet i tvångsvården. Fortsatt utveckling av Statens institutionsstyrelse (SiS) + Bilagedel. S.
 141. Medling och lönebildning. + Bilagor. A.
 142. Ny svensk filmpolitik. Ku.
 143. Ett tryggare Sverige. Ett gemensamt system för mobil kommunikation. K.
 144. Automatspel. Fi.
-

Statens offentliga utredningar 1998

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Demokratis räckvidd. Dokumentation från ett seminarium. Demokratiutredningens skriftserie. [55]
En god affär i Motala. Journalisternas avslöjanden och läsarnas etik. Demokratiutredningens skriftserie. [63]
Användningen av vissa statsflygplan, m.m. [81]
Att rösta med händerna. Om stormöten, folkomröstningar och direktdemokrati i Schweiz. SB. [85]
Gör barn till medborgare! Om barn och demokrati under 1900-talet. [97]
Det unga medborgarskapet. Dokumentation från ett seminarium. [101]
Lekmannastyre i experternas tid. Dokumentation från ett seminarium. [102]
Bemäktiga individerna. Om domstolarna, lagen och de individuella rättigheterna i Sverige. [103]
Svenskan i EU. Hur vi kan främja kvaliteten på de svenska EU-texterna. [114]
Demokrati på europeisk nivå? Demokratiutredningens skriftserie. [124]
Läsarna och demokratin – ett brev till det läsande Sverige. [134]

Justitiedepartementet

BROTTSOFFER.
Vad har gjorts? Vad bör göras? [40]
En samlad vapenlagstiftning. [44]
Om buggning och andra hemliga tvångsmedel. [46]
Bulvaner och annat. [47]
Styrningen av polisen. [74]
Bostadsrättsregister. [80]
Utvecklingsamarbete på rättsområdet.
Östeuropa. [86]
DOMAREN OCH BEREDNINGSGRUPPENS ORGANISATIONEN
– utbildning och arbetsfördelning. [88]
Steget före. Nedslag i det lokala brottsförebyggande arbetet. [90]
Makes arvsrätt, dödsboförvaltare och dödförklaring. [110]
Domstolsorganisationen – sammanställning av grundmaterial från 1995 års Domstolskommitté. [135]
Redovisning och aktiekapital i euro. [136]

Utrikesdepartementet

1976 års lag om immunitet och privilegier i vissa fall – en översyn. [29]
Naziguldet och Riksbanken. Interimrapport. [96]

Försvarsdepartementet

Säkrare kemikaliehantering. [13]
Utlandsstyrkan. [30]
Försvarsmaktsgemensam utbildning för framtida krav. [42]
Sotning i framtiden. [45]
Räddningstjänsten i Sverige – Rädda och Skydda. [59]
Folkrättslig status m.m. [123]

Socialdepartementet

Tänder hela livet
– nytt ersättningssystem för vuxentandvård. [2]
Alkoholreklam. Marknadsföring av alkoholdrycker och Systembolagets produkturval. [8]
När åsikter blir handling. En kunskapsöversikt om bemötande av personer med funktionshinder. [16]
Tre städer. En storstadspolitik för hela landet. + 4 st bilagor. [25]
Från hembränt till Mariakliniken.
– fakta om ungdomar och svartsprit. [26]
Läkemedel i vård och handel. Om en säker, flexibel och samordnad läkemedelsförsörjning. [28]
Det gäller livet. Stöd och vård till barn och ungdomar med psykiska problem. + Bilaga. [31]
Rättssäkerhet, vårdbehov och samhällsskydd vid psykiatrisk tvångsvård. [32]
Företagare med restarbetsförmåga. [34]
Den framtida arbetsskadeförsäkringen. [37]
Vad får vi för pengarna? – Resultatstyrning av statsbidrag till vissa organisationer inom det sociala området. [38]
Läkemedelsinformation för alla. [41]
Hur skall Sverige må bättre?
– första steget mot nationella folkhälsomål. [43]
Kontrollerad och ifrågasatt?
– intervjuer med personer med funktionshinder. [48]
De 39 stegen. Läkemedelsutredningar under 1900-talet och annat underlagsmaterial till Läkemedel i vård och handel, SOU 1998:28. [50]
Socialavgiftslagen. [67]
Arbetsgivarens rehabiliteringsansvar. [104]
Unga i ohälsöförsäkringen.
Tid för aktivitet och utveckling. [106]
I God Tro. Samhället och nyandligheten. [113]
Efterlevandepension. En anpassning till det reformerade ålderspensionssystemet. [120]
Arbetsförhållanden och attityder.
– professionellas möten med personer med funktionshinder. [121]

Statens offentliga utredningar 1998

Systematisk förteckning

Kvinnor, män och funktionshinder. [138]

En särskild utsatthet. Om personer med funktionshinder från andra länder. [139]

Effektivitet och kvalitet i tvångsvården. Fortsatt utveckling av Statens institutionsstyrelse (SiS) + Bilagedel. [140]

Kommunikationsdepartementet

IT och regional utveckling.

120 exempel från Sveriges län. [19]

IT-kommissionens hearing om infrastrukturen för digitala medier. Andrakammarsalen, Riksdagen 1997-10-24. [20]

Problem med inbyggda system inför 2000-skiftet.

Hearing anordnad av IT-kommissionen i samverkan med Industriförbundet och Statskontoret 1997-11-14. [21]

Identifiering och identitet i digitala miljöer.

– Referat från en hearing den 12 november 1997.

IT-kommissionens rapport 4/98. [36]

Konsekvenser av att taxfreeförsäljningen avvecklas inom EU. [49]

Hur offensiv IT-användning kan skapa tillväxt för mindre företag. Ett rådslag anordnat av

IT-kommissionen på uppdrag av Kommunikationsdepartementet, Närings- och handelsdepartementet och Industriförbundet. Rotundan, Rosenbad 1997-11-18. [54]

IT och nationalstaten. Fyra framtidsscenarier.

IT-kommissionens rapport 6/98. [58]

Nya tider, nya förutsättningar...

IT-kommissionens rapport 8/98. [65]

Skolan, IT och det livslånga lärandet.

Hearing anordnad av Utbildningsdepartementet och IT-kommissionen, Rosenbad 1997-12-04,

IT-kommissionens rapport 7/98. K. [70]

IT och regional utveckling.

erfarenheter från tre hearingar under mars 1998.

IT-kommissionens rapport 9/98. [79]

Rättsinformation och IT. Rapport från två seminarier

1996 och 1998. IT-kommissionens rapport 10/98. [109]

Svensk sjöfartsnäring hot och möjligheter. [129]

En granskning av Estoniakatasrofen och dess följder. [129]

God etik på nätet. IT-kommissionens rapport 11/98. [133]

Ett tryggare Sverige. Ett gemensamt system för mobil kommunikation. [143]

Finansdepartementet

Omstruktureringar och beskattning. [1]

Översyn av rörelse- och tillsynsregler för kollektiva

försäkringar. [7]

Integritet – Effektivitet – Skattebrott. [9]

Självdeklaration och kontrolluppgifter

– förenklade förfaranden. [12]

E-pengar – näringsrättsliga frågor. [14]

En gräns – en myndighet? [18]

Försäkringsgaranti.

Ett garantisystem för försäkringsersättningar. [22]

Nya ledningsregler för bankaktiebolag och

försäkringsbolag. [27]

Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresa och tillfälligt arbete. [56]

Kommunala finansförbund. [72]

Försäkringsföreningar – ett reformerat regelsystem [82]

Premiepensionsmyndigheten. [87]

Stoppreglerna. [116]

E-pengar – civilrättsliga frågor m.m. [122]

Beskattning utan taxfree. [126]

Tullagens överklaganderegler m. m. vid en omorganisation av Tullverket. [127]

Automatspel. [144]

Utbildningsdepartementet

Campus för konst [10]

Fristående utbildningar med statlig tillsyn inom olika områden. [11]

Vuxenutbildning och livslångt lärande.

Situationen inför och under första året med

kunskapslyftet. [51]

DUKOM Distansutbildningskommittén.

Utvärdering av distansutbildningsprojekt med IT-stöd. [57]

FUNKIS – funktionshindrade elever i skolan. [66]

Lämplighetsprövning av personal inom forskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg. [69]

DUKOM Distansutbildningskommittén.

På distans utbildning, undervisning och lärande.

Kostnadseffektiv distansutbildning. [83]

DUKOM Distansutbildningskommittén.

Flexibel utbildning på distans. [84]

E-plikt. Att säkra det elektroniska kulturarvet. [111]

Resurser på lika villkor? [112]

Forskningspolitik. [128]

CSN – En myndighet i ständig förändring. [131]

Jordbruksdepartementet

Fiskeriadministrationen i ett EU-perspektiv.

Översyn av fiskeriadministrationen m.m. [24]

Livsmedelstillsyn i Sverige. [61]

Djurförsök. [75]

Analysera mera. [108]

Statens offentliga utredningar 1998

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Välfärdens genusansikte. [3]
Män passar alltid? Nivå- och organisationspecifika processer med exempel från handeln. [4]
Vårt liv som kön. Kärlek, ekonomiska resurser och maktdiskurser. [5]
Ty makten är din ... Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige. [6]
Utstationering av arbetstagar. [52]
Främjandelagen – en översyn. [107]
Distansarbete. [115]
Medling och lönebildning. + Bilagor. [141]

Kulturdepartementet

- Samordning av digital marksänd TV. [17]
Statens museer för världskultur. [125]
Ny svensk filmpolitik. [142]

Närings- och handelsdepartementet

- Staten och exportfinansieringen. [23]
Ta vara på möjligheterna i Östersjöregionen. [53]
Bättre och mer tillgänglig information.
Småföretagsdelegationens rapport 2. [64]
Kompetens i småföretag.
Småföretagsdelegationens rapport 3. [77]
Regelförenkling för framtiden.
Småföretagsdelegationens rapport 4. [78]
Greppet – att vända en regions utveckling.
Rapport från Söderhamnskommittén. [89]
Goda idéer om småföretag och samverkan.
Småföretagsdelegationens rapport 5. [92]
Kapitalförsörjning till småföretag.
Småföretagsdelegationens rapport 6. [93]
Förslagskatalog.
Småföretagsdelegationens rapport 7. [94]
Konkurrenslagens regler om företagskoncentration.
+ Bilaga. [98]
"Sustainable Sweden" – a SUCCESS story.
Möjligheter och hinder för en internationalisering av ett svenskt miljöanpassat näringsliv. + Bilaga. [118]

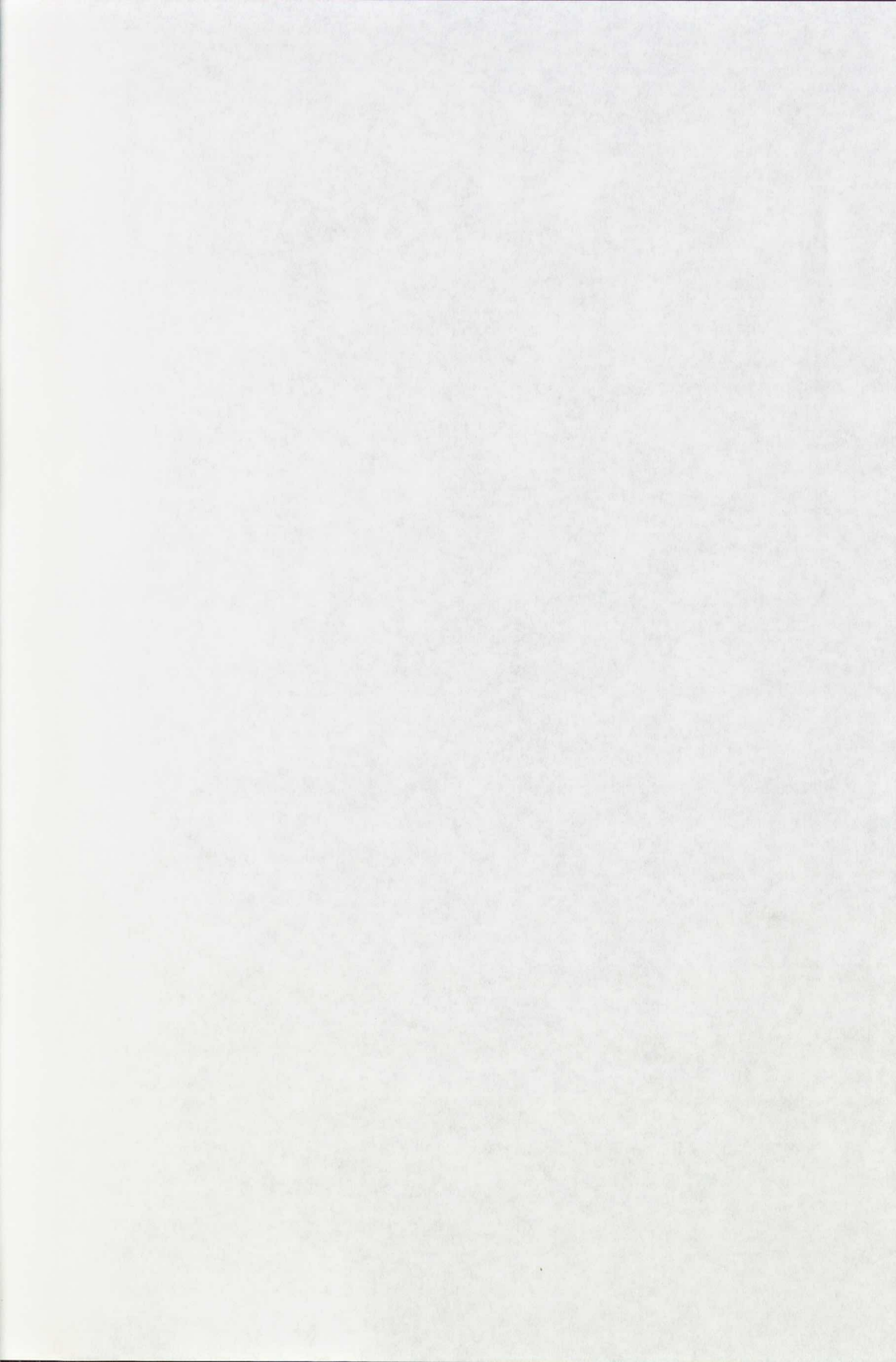
Inrikesdepartementet

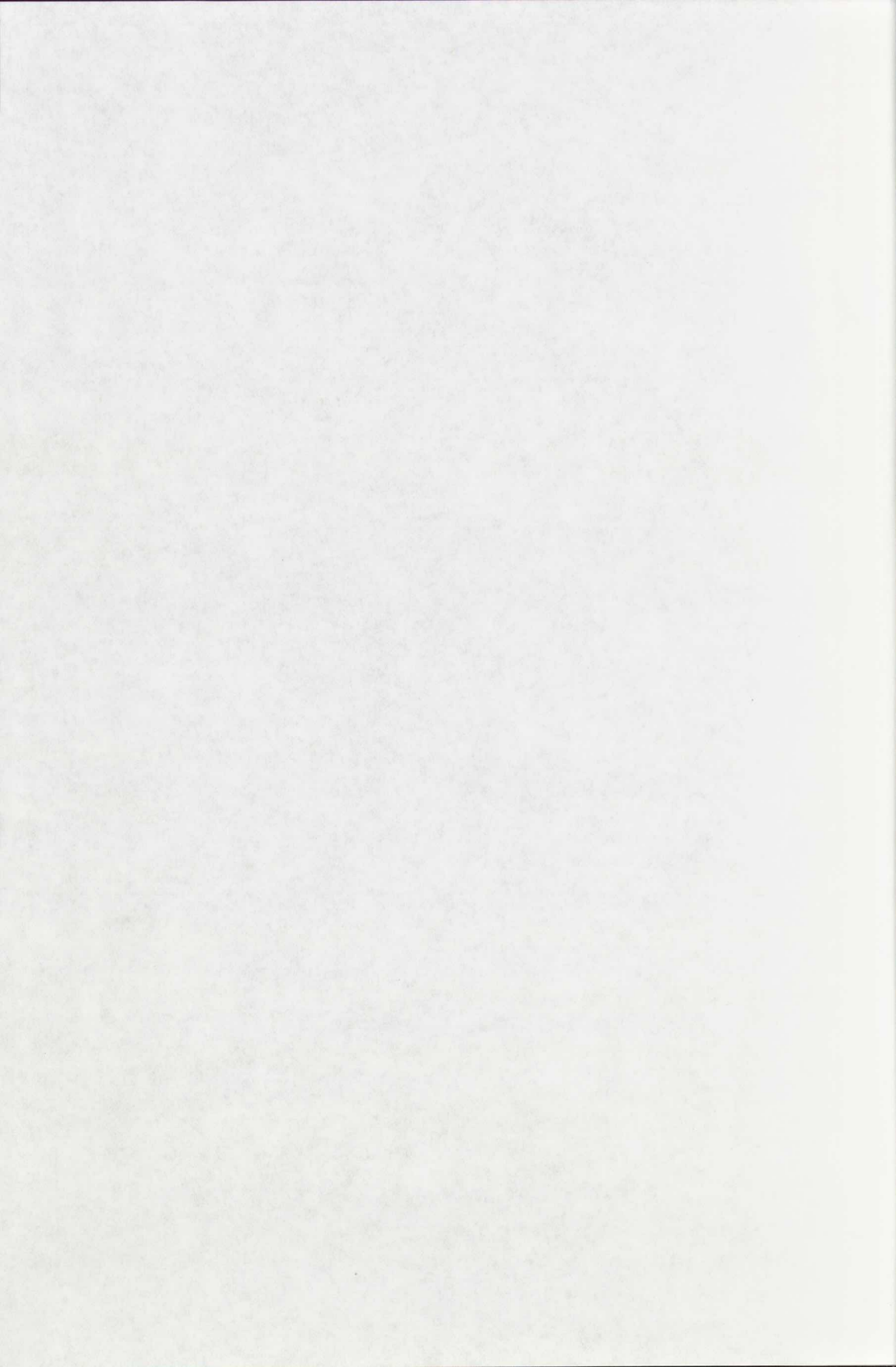
- Historia, ekonomi och forskning.
Fem rapporter om idrott. [33]
Den kommunala revisionen - ett demokratiskt kontrollinstrument. [71]
Organisationer Mångfald Integration – Ett framtida system för statsbidrag till invandrarnas

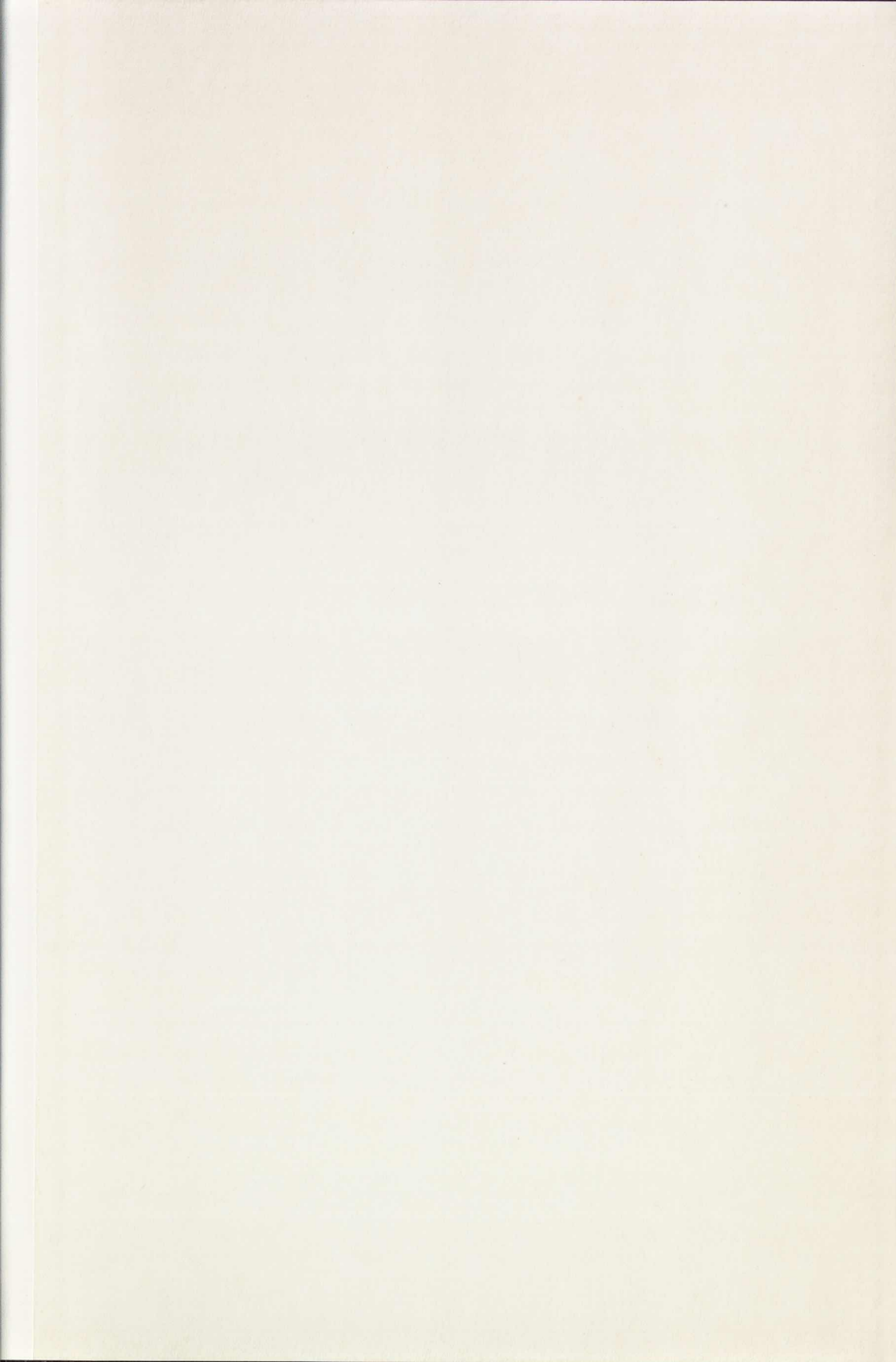
- riksorganisationer m.fl. [73]
Idrott och motion för livet. Statens stöd till idrottsrörelsen och friluftslivets organisationer. [76]
Nya grepp – kommunal förnyelse och kompetensutveckling. [91]
acceptera! Betänkande från den nationella samordningskommittén för Europaåret mot rasism. [99]
Har rasismen tagit slut nu? Bilaga till betänkande från den nationella samordningskommittén för Europaåret mot rasism. [100]
Minska regleringen av kommuner och landsting. [105]
Kommunal uppdragsverksamhet 1998. [119]

Miljödepartementet

- Gröna nyckeltal – Indikatorer för ett ekologiskt hållbart samhälle. [15]
Förordningar till miljöbalken. + Bilagor. [35]
Det finsk-svenska gränsövssamarbetet. [39]
Kring Hallandsåsen. [60]
Kampanj med kunskaper och känslor. Om kärnavfallsomröstningen i Malå kommun 1997. [62]
Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 1998. [68]
Förstärkt skydd av skogsmark för naturvård. [95]
Kärnavfall och Säkerhet. Rapport från ett seminarium om säkerhetsanalys av slutförvaring av använt kärnbränsle. [130]
Miljö i grund och botten – erfarenheter från Hallandsåsen. [137]

FRITZES
OFFENTLIGA
PUBLIKATIONER

Postadress: 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-690 91 91. TELEFON: 08-690 91 90
E-POST: fritz.es.order@liber.se
FRITZES INTERNETBOKHANDEL: www.fritz.es.se

ISBN 91-38-21064-9
ISSN 0375-250X